

Mari Haraldseid

Barnet som tekst

**En kvalitativ analyse av barnet som tekst
i dokumentasjon i barneverntjenesten**

**Masteroppgave i barnevern
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap
Oslo, november 2022**

Sammendrag

Det produseres et stort antall dokumenter i barneverntjenesten og en stor del av arbeidet som utføres i de ulike barneverntjenesten involverer nettopp det å skrive. Denne masteroppgaven omhandler barnet som tekst i denne dokumentasjonen. Mer spesifikt tar den for seg barneverntjenestens undersøkelsesrapporter, med et teoretisk utgangspunkt i barnets posisjon i samfunnet i dag og velferdstekster og makt.

Det ble benyttet kvalitativ metode for å analysere dokumentene. Datagrunnlaget for analysen er 10 undersøkelsesrapporter fra en kommunal barneverntjeneste. Målet med analysen av dataene har vært å undersøke hvordan barnet blir som tekst i disse undersøkelsesrapportene, og problemstillingen har derav vært:

«Hvem er barnet som tekst i dokumentasjonen i barneverntjenesten?»

Analysefunnene og diskusjonen av disse er gjort med utgangspunkt i fire kategorier: *Den allmektige barneverntjenesten, barnet tillegges sine behov, ekskluderende språk og fravær av barnets personlighet.* Studien viser at det som fremkommer i dokumentene er gjenkjennbart fra tidligere forskning vedrørende lignende temaer. Funnene i denne studien tyder på at barnet er til stede i dokumentasjonen, men at barnet som tekst ikke er det mangfoldige, komplekse og unike barnet som har den sterke posisjonen det har i samfunnet vårt i dag. Språk er makt og det synes som at det har direkte konsekvenser for fremstillingen av barnet i dokumentene dersom en ikke er bevisst dette. Studien har videre belyst et behov for videre forskning på feltet.

Abstract

In the child protection services there is a large production of documents, and a large part of the work carried out in the various child protection services involves precisely writing. This master's thesis deals with the child as text in this documentation. More specifically, it deals with the child protection service's investigation reports, with a theoretical foundation in the child's position in society today and welfare texts and power.

A qualitative method has been used to analyze the documents. The data for the analysis is 10 investigation reports from a municipal child protection service. The aim of the analysis of the data has been to examine how the child becomes text in these investigation reports, and the research question is as follows:

"Who is the child as text in the documentation in the child protection services?"

The analysis findings and the discussion of these are based on four categories: *The all-powerful child welfare service, attribution of the child's needs, exclusionary language and absence of the child's personality*. The study shows that what appears in the documents is recognizable from previous research on similar topics. The findings in this study indicate that the child is present in the documentation, but that the child as text is not the diverse, complex and unique child with the strong position it has in our society today. Language is power and it seems that it has direct consequences for the representation of the child in the documents if the awareness of this is absent. The study has also highlighted the need for further research in the field.

Forord

Denne masteroppgaven er resultatet av en reise på 3,5 år. Disse årene har inneholdt pandemi, det å bli førstegangsforelder og oppstart i ny jobb. Det har vært utfordrende, men samtidig gitt meg lærdom jeg ikke ville vært foruten. Arbeidet med oppgaven har vært krevende, samtidig har jeg aldri gått tom for engasjement rundt temaet jeg har fordypet meg i. Jeg sitter igjen med et resultat jeg er stolt over.

Det er mange som har bidratt til at denne masteroppgaven nå kan leveres. Aller først ønsker jeg å takke min veileder Nicole Hennem. Takk for at du til tross for pensjonisttilværelsen ønsket å plukke opp tråden med meg igjen. Din kunnskap og dine tilbakemeldinger har vært avgjørende for gjennomførelsen. Vi har hatt faglige diskusjoner underveis som har inspirert og som jeg har satt stor pris på.

Jeg ønsker også takke kolleger, tidligere og nåværende, for alle heiarop underveis. Det har vært viktig å ha gode folk rundt seg, som i likhet med meg har et stort faglig engasjement for det feltet vi jobber i.

Takk til familie, svigerfamilie og venner for all støtte, oppmuntring og barnepass. Mamma og pappa, dere har alltid stilt opp når det trengs og dette har ikke vært noe unntak. En ekstra takk til deg, pappa, for at du korrekturleste hele oppgaven med stort engasjement.

Eirik og Live: Den største takknemligheten går til dere. Eirik, din støtte har vært uvurderlig. Du har lagt til rette for at dette har vært mulig, fra start til slutt. Takk for at du aldri har latt meg gi opp. Live, takk for alle pusterommene i form av kos, latter, lek og moro. Det har vært avkobling som har vært helt nødvendig. Jeg gleder meg til første helgen på lenge hvor jeg ikke trenger å si «mamma skal på biblioteket».

Oslo, november 2022

Mari Haraldseid

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning	6
1.1 Presentasjon av den konkrete problemstillingen	6
1.2 Bakgrunn for valg av tema og samfunnsrelevans	7
1.3 Konteksten hvor problemstillingen utspiller seg	9
1.3.1 Barnevernloven	9
1.3.2 Barneverntjenestens undersøkelse	12
1.4 Tidligere forskning – hva vet vi allerede?	14
1.5 Noen begrensninger	17
1.6 Oppgavens videre oppbygging	18
Kapittel 2: Teoretisk utgangspunkt	20
2.1 Barnets samfunnsposisjon	20
2.1.1 Barndommens oppstandelse	20
2.1.2 Barnet som aktør	23
2.1.3 Det verdifulle barnet	24
2.1.4 Barnet anno 2022	26
2.2 Tekster og makt	27
2.2.1 Velferdstekster	27
2.2.2 Makten i velferdsteksten	29
2.3 Barnet og velferdstekster	31
Kapittel 3: Metodologi	32
3.1 Sosialkonstruksjonisme	32
3.2 Den kvalitative tilnærmingen	35
3.2.1 Narrativ analyse	36
3.2.2 Tematisk analyse	37
3.2.3 Hvorfor kombinasjonen av tematisk og narrativ analyse	38
3.3 Datainnsamling	39
3.4 Beskrivelse av dataene	39
3.5 Analysearbeidet	42
3.6 Forskerrollen og pålitelighet	43
3.6.1 Kvalitet	44
Kapittel 4: Presentasjon av funn	46
4.1 Den allmektige barneverntjenesten	46
4.2 Barnet tillegges sine behov	49
4.3 Ekskluderende språk	51
4.4 Fravær av barnets personlighet	53
Kapittel 5: Diskusjon	56
5.1 Den allmektige barneverntjenesten	56
5.2 Barnet tillegges sine behov	59
5.3 Ekskluderende språk	61

5.4 Fravær av barnets personlighet.....	63
Kapittel 6: Oppsummering og konklusjon	66
6.1 Konklusjon	67
6.2 Videre forskning.....	68
Litteraturliste	69

Kapittel 1: Innledning

Denne masteroppgaven omhandler dokumentasjon i barneverntjenesten og barnets stemme i denne dokumentasjonen. Mer spesifikt tar studiet for seg barneverntjenestens undersøkelsesrapporter, med et teoretisk utgangspunkt i barnets posisjon i samfunnet i dag og velferdstekster og makt. Som grunnlag foreligger det et sosialkonstruksjonistisk perspektiv for den kvalitative analysen av disse rapportene.

Studiet har som mål å gi utvidet kunnskap om hva som skjer med barnet og dets stemme i undersøkelsesrapporter i barneverntjenesten og hvem barnet blir i dokumentasjonen.

Barneverntjenestens oppgave er å sikre at barn vokser opp under gode nok levekår og at barn har en omsorgssituasjon som er trygg og utviklingsfremmende. Barneverntjenesten er en kommunal tjeneste, og hver kommune i Norge skal ha en barneverntjeneste som skal utføre de oppgavene som ligger i barneverntjenestens mandat.

I det følgende vil problemstillingen presenteres. Videre gjøres det rede for bakgrunn for valg av tema, samt konteksten hvor forskningsspørsmålet utspiller seg. Avslutningsvis vil dette innledende kapittelet ta for seg hva tidligere forskning sier om temaet, begrensninger som er gjort samt videre oppbygging av oppgaven.

1.1 Presentasjon av den konkrete problemstillingen

Undersøkelsesrapporter er et dokument om barnet, med bakgrunnsinformasjon om barnet og familien, opplysninger som er hentet inn og til slutt vurdering og konklusjon. Det kan sies å være en fortelling, hvor barnet er hovedpersonen. Det å se på undersøkelsesrapporter som fortellinger gir mulighet til å stille flere interessante og kompliserte spørsmål. Hvor er barnet i fortellingen? Hvilken rolle har barnet? Hvilken vekt tillegges barnet i vurderingen og konklusjonen? Fra hvilke og hvem sitt perspektiv blir fortellingen om barnet fortalt? Det er saksbehandleren som skriver dokumentet, med utgangspunkt i det som er fortalt. Hvilken makt innehar saksbehandleren i utarbeidelse av dokumentet? Hvilken rolle har saksbehandleren og hvordan påvirker det dokumentet?

En undersøkelsesrapport er videre en fortelling som er flere ting. Det er en oppsummeringsrapport som sendes til familien. Det er et dokument hvor vurderingsgrunnlaget for barneverntjenestens konklusjon foreligger. Det er et «bevis» i

fylkesnemndsaker. Makten i dette dokumentet har flere sider, og er dermed svært kompleks. Det er vanskelig å komme utenom makt her, og det er heller ikke et mål. Settingen i seg selv innebærer mye makt. Hvem er barnet når disse narrativene skrives? Hvordan er kulturen på barnevernskontoret med utgangspunkt i dette? En studie av hvordan barnet fremstilles i narrativene, kan si noe om kulturen innad i barneverntjenestene.

Problemstilling i denne oppgaven er som følger:

«Hvem er barnet som tekst i dokumentasjonen i barneverntjenesten?»

Aaslestad sin studie, *Pasienten som tekst* (2007), har vært en av flere faktorer som la grunnlaget for inspirasjonen for valget at denne studiens problemstilling, og spørsmålet hvem barnet blir som tekst ble tydelig tidlig i prosessen. *Pasienten som tekst* (2007) ble første gang utgitt i 1997, med utgangspunkt i at Aaslestad så på psykiatriske journaler fra Gaustad sykehus fra perioden 1890-1990, med et ønske om å undersøke fortellerrollen i disse. Dette ble gjort med en litteraturvitenskapelig tilnærming til journaltekstene, hvor Aaslestad forsøkte å fokusere på hvordan pasienten kommer til orde og til syne i journalen. I forkant hadde han ingen kjennskap til den aktuelle praksisen eller hvordan disse journalene faktisk så ut. Det har ikke vært et mål å gjøre en studie hvor Aaslestad sine undersøkelser følges som oppskrift. Samtidig har *Pasienten som tekst* åpnet opp for tanker og refleksjon som har gjort arbeidet med denne studien ytterligere interessant.

1.2 Bakgrunn for valg av tema og samfunnsrelevans

Min interesse for temaet denne oppgaven tar for seg, har kommet gjennom egen erfaring ved å jobbe som saksbehandler i kommunal barneverntjeneste i flere år. Jeg har selv møtt et stort antall familier og barn, og skrevet like mange undersøkelsesrapporter. En stor del av arbeidet som utføres i de kommunale barneverntjenestene involverer nettopp det: å skrive. Alt skal dokumenteres, noe som medfører et svært stort omløp av tekster. Disse tekstene er referater, journalnotater, drøftingsnotater, rapporter og vedtak. Da tekster er en så stor del av arbeidet som gjøres i barneverntjenesten, anser jeg det som svært interessant å gjøre en nærmere analyse av nettopp slike tekster. I tekster vil det kunne foreligge skjulte maktkonstruksjoner. Samtidig er jeg opptatt av nærheten til teksten og fortellingen som blir til i disse tekstene.

Hovedpersonen i barnevernssaker skal være barnet selv, noe som også burde utspille seg og fremkomme tydelig i tekstproduksjonen i barneverntjenestene.

Det å gjennomføre en studie knyttet til nettopp disse tekstene som produseres gir en mulighet til å ta et skritt tilbake for å se på tekstene utenfra. Det vil kunne gi en innsikt i hva som skjer i tekstene som produseres og hvordan det påvirker barnet i tekstene. Dette krever noe av meg som forsker, som vil ses nærmere på i kapittel 3 i oppgaven der forskerrollen belyses.

Ifølge Aaslestad (2007) viser det som skal være pasientens tale seg ofte å egentlig være nedskriverens. Dette får frem tanker knyttet til spørsmål som: Vil barnet kunne kjenne seg igjen i rapportene? Er det barnet sin stemme? Eller har barnet gjennom tekstene blitt noe fremmed og ukjent? Dette er ikke noe en vil kunne få direkte svar på i denne oppgaven, da barna i rapportene ikke er snakket med i forbindelse med studien. Samtidig er det interessante spørsmål å ha med seg videre. Aaslestad (2007) viser videre til at samtidig som pasientens tale egentlig er nedskriverens, så kan det omvendte skje. Pasienten sitt språk kan ta over fortellerstemmen i lengre partier. Dette kan skje både med og uten nedskriverens bevissthet (Aaslestad, 2007).

Formålet med denne oppgaven er ikke å ta et standpunkt til hvorvidt barn snakkes med i stor nok grad. Barnet er mer deltakende i sakene enn tidligere og flere barneverntjenester har lagt til grunn modeller og maler som skal sikre at barns deltakelse i barnevernssaker er tilstrekkelig. En kan si at samtale med barnet kan krysses av sjekklisten for hva som skal gjennomføres i en undersøkelse. Det er flere spørsmål som har vært viktige i prosessen med oppgaven. Hvem er barnet i rapportene? Hvem er fortelleren, og hvordan påvirker dette teksten? Hvem er barnet i tekstene sett opp mot barnets posisjon i samfunnet i dag? Gitt barneverntjenestens mandat, barnets posisjon som hovedperson i barnevernssaker og det store fokuset på barnevernets arbeid, anses denne oppgavens problemstilling relevant for samfunnet i dag. Dette med grunnlag i at hvordan tekster om barn utarbeides og skrives vil kunne påvirke synet på barnet. Både innad i de ulike barneverntjenestene, men også hvordan barnet ser seg selv. Med det store fokuset på barn i barnevernet og i samfunnet generelt, samt omfanget av tekstproduksjon som utspiller seg, er det både interessant, men også nødvendig å se på hvordan disse tekstene fortelles. Min interesse ligger i hvem barnet blir i disse tekstene som skrives og hvem barnet er som tekst.

1.3 Konteksten hvor problemstillingen utspiller seg

Det er den kommunale barneverntjenesten og tekstene som produseres der, som er utgangspunktet for dette studiet. Barnevernet er et felt det er mye diskusjon rundt, og det er et felt som tidvis er sterkt kritisert. Det kan skape hjerteskjærende overskrifter i landsdekkende aviser og betente debatter innad i feltet, og det har vært faglige diskusjoner i feltet knyttet til blant annet EMD-dommene. Samtidig som denne oppgaven skrives har det også blitt vedtatt en revidert versjon av barnevernloven. Barneverntjenesten innehar et viktig samfunnsmandat, som skal sikre barns rett til en trygg og utviklingsfremmende oppvekst. Dette rører ved noe av anses som det mest sårbare og personlige av voksne og foreldre, nemlig barna. En kommer nesten ikke nærmere inn på privatlivet. Det styrende prinsippet i alle saker i barnevernet er barnets beste. Det er *barnets beste* som skal være grunnlag for aktiviteter som gjennomføres, vurderinger som gjøres og eventuelle tiltak som igangsettes. Det er et stort fokus på dette, og det foreligger et krav om dokumentasjon og aktiviteter for å få frem barnets stemme. Det skal fremkomme at barnet er snakket med, og barnets perspektiv, dets ønsker og meninger skal tas med i vurderingene barneverntjenestene foretar.

I det følgende vil det gjøres rede for barnevernlovens opprinnelse og utvikling. Dette gjøres med bakgrunn i at denne utviklingen har direkte påvirkning på det arbeidet som gjøres i barneverntjenestene og posisjonen til barnet i dette arbeidet. Deretter vil barneverntjenestens undersøkelsesarbeid utdypes, da det er i undersøkelsesfasen de aktuelle rapportene utarbeides.

1.3.1 Barnevernloven

Barneverntjenestens mandat er skriftliggjort i Lov om barneverntjenester (barnevernloven). Barnevernloven har i likhet med flere lover og mandater i samfunnet endret seg gjennom historien. Den er selve grunnlaget for det arbeidet som gjøres i barneverntjenestene rundt om i landet, og det er dermed et viktig utgangspunkt for konteksten der problemstillingen utspiller seg fra. Videre er hvordan loven har utviklet seg fra sin opprinnelse til i dag aktuelt for denne oppgaven, da det vil gi en mulighet for å se på hvordan samfunnets syn på barnet også reflekteres i lovverket barneverntjenestene arbeider ut ifra.

Rundt samme periode som barnets beste kom i fokus og erklæringen om barnets rettigheter av Folkeforbundet kom i 1924, springer betegnelsen barnevern ut. Dette skjedde i overgangen til 1900-tallet og hadde bakgrunn i et økende politisk engasjement for barns sosialisering og danning (Marthinsen, Lichtwarck, Fauske, & Clifford, 2013). Lov om tvangsoppdragelse fra

1900 omhandlet opprinnelig barnevernet som et samfunnsvern (Larsen 2004 i Marthinsen et al. 2013). Målet den gang var at slemme eller uoppdragne barn skulle plasseres på anstalter, slik at de ble mer dannet. Loven ble i 1953 erstattet av lov om barnevern. Barnevern ble forbundet med plassering av barn i fosterhjem eller på institusjoner, og plassering var det dominerende tiltaket frem til ca. 1982. I forbindelse med etableringen av utdanning for sosialarbeidere, og senere for barnevernspedagoger, utviklet det seg også en profesjonalisering av barnevernet (Marthinsen et al., 2013, s. 14). Hjelpetiltak i barnevernet har etter 1982 hatt mer fokus på samarbeid med foreldre, og dette kom også frem i lovendringen av 1992. Fokuset er da på oppveksten barnet har i hjemmet. Senere reformer har medført at barnevernet i dag er en stor aktør i statlig sektor gjennom Bufetat (Barne, ungdoms- og familieetaten).

Barnet er hovedfokus og barnets beste og stemme skal komme tydelig frem i barnevernets arbeid. Det er Lov om barneverntjenester av 1992 som er det juridiske grunnlaget for det norske barnevernssystemet (Skivenes, 2011). Det norske barnevernssystemet tar et familiesensitivt og terapeutisk perspektiv mot familier og barn, og dette har det vært et økende fokus på de siste 15 årene. Systemet er et legalt system, og alle avgjørelser og handlinger som foretas i en sak må være forankret i loven. Barnevernssystemet er en integrert del av den norske velferdsstaten, og barn er inkludert i velferdsordninger både som en del av en familie, men også som individer med egne rettigheter (Skivenes, 2011, s. 154-155).

Barnevernet som felt er mer spesialisert i dag enn det var for bare tjue år tilbake i tid. Der sosionomene tidligere var i flertall i det kommunale barnevernet, sitter nå barnevernspedagogene med dette flertallet (Engebretsen(a), 2007). I etterkant av at Barne- og familiedepartementet overtok ansvaret for barnevernet i begynnelsen av 1990-tallet, fikk kommunene øremerkede midler til barnevern, og lov om barnevern av 1992 stilte krav til saksbehandlingen, tidsfrister og oppfølging (Engebretsen(a), 2007). Gjennom de endringene som barnevernloven har vært gjennom, har også mandatet endret seg (Kojan & Christiansen, 2016). Mandatet har blitt større, ved at det skal omfavne flere enn tidligere. Barnevernet skulle etter lov om barneverntjenester fra 1992 være en hjelpetjeneste, i tillegg til å beskytte barn mot mishandling og omsorgssvikt. En slik endring av mandatet påvirker også de som jobber innen barnevernet. De møter barn med svært ulike behov og fra ulike forhold og situasjoner. Beslutningene til en saksbehandler i barneverntjenesten kan omhandle alt fra økonomiske tiltak til akutt plassering (Kojan & Christiansen, 2016). En kan dermed si at

barnevernsbildet er meget komplekst. Bare i løpet av en dag kan en saksbehandler i barneverntjenesten stå ovenfor svært ulike dilemmaer og situasjoner, hvor alvorlighetsgraden også varierer stort. I tillegg til denne kompleksiteten er barnevernets mandat todelt (Kojan & Christiansen, 2016). Barnet skal beskyttes, men samtidig ved hjelp og støtte ha frihet til å ta i bruk egne muligheter.

Midt i denne kompleksiteten i barnevernet står saksbehandleren. Kojan og Christiansen (2016) viser til Lipsky sin teori om «bakkebyråkratiet». Et kjennetegn ved bakkebyråkratene er at de møter mennesker, her barn og foreldre, ansikt-til-ansikt. En naturlig konsekvens av dette er at for mange som møter barnevernet, så er det saksbehandleren som «er» barnevernet. Saksbehandleren kan sies å stå midt imellom ledelsen og klientene, og representerer dermed systemet overfor brukeren og omvendt (Kojan & Christiansen, 2016). Ved å være nettopp midt imellom, kan en se på det som at saksbehandleren skal tilfredsstillе både «oppover» og «nedover». Barnet og familien skal få den hjelpen de eventuelt er i behov av, samtidig som leder må kunne vite at saksbehandleren gjør en forsvarlig jobb. Det er saksbehandleren som sitter med førstehåndsinformasjonen. Bakkebyråkraten gir ut informasjon til barn og foreldre, samtidig som den gir informasjon om saken til leder (Kojan & Christiansen, 2016). Saksbehandleren sitter dermed med informasjon om familien som ingen andre har tilgang til, og det er kun det som fremkommer i muntlige diskusjoner, dokumenter og journaler som bringes videre (Kojan & Christiansen, 2016). Det er her viktig å være bevisst på hvilken makt som ligger i nettopp denne rollen.

I nyere tid har det kommet forslag til en ny og revidert utgave av loven fra 1992. I NOU 2016:16 *Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*, kommer det frem at formålet med utvalget var å utarbeide en lov som er mer tilpasset dagens samfunn og dermed være mer tidsriktig (NOU 2016: 16). En kan derfor argumentere for at barnevernloven på et vis forsøker å følge samfunnsutviklingen. Forslag til ny barnevernlov kom i 2021 (Prop. 133 L 2020-2021) og er planlagt å tre i kraft fra 01.01.2023. Elisabeth Gording Stang (2017) har tatt for seg noen av de mest sentrale forslagene som kommer frem i forslaget til ny barnevernlov. Når det gjelder endringer knyttet opp mot undersøkelsesarbeidet, kommer det frem at selve vilkårene og fristene for gjennomføring av undersøkelser er uendret i det nye forslaget (Gording Stang, 2017). Derimot foreligger det et forslag knyttet til et krav om å lage en plan for undersøkelsen, som skal sikre at undersøkelsen gjennomføres systematisk og tilstrekkelig grundig. Et annet forslag, som er knyttet opp mot

forvaltningen, er at en henleggelse av en undersøkelse er et enkeltvedtak (Gording Stang, 2017). Et slikt forvaltningskrav innebærer at henleggelse av undersøkelsen vil kunne påklages av partene. Undersøkelsesrapporten er et dokument som kommer i tillegg til enkeltvedtak, både ved iverksettelse av tiltak og henleggelse. I motsetning til et enkeltvedtak, er ikke disse rapportene en avgjørelse sådan eller et vedtak som kan påklages.

Da dette studiet ble startet opp var det Lov om barneverntjenester av 1992 som var i kraft. Likeledes er dataene som er samlet inn til studiet skrevet med loven fra 1992 som utgangspunkt. Det har derfor vært et bevisst valg å forholde meg til den lovutgaven, til tross for at det kom et forslag til ny lov i løpet av studiens tid.

1.3.2 Barneverntjenestens undersøkelse

Familiens første møte med barneverntjenesten er ofte ved at det blir igangsatt en undersøkelse etter mottatt bekymringsmelding. I Lov om barneverntjenester av 1992 §4-3 finner en hjemmel for barneverntjenesten sin rett og plikt til å gjennomføre en undersøkelse (Barnevernloven, 1992) En undersøkelse innebærer kartlegging av barnets omsorgssituasjon, for å vurdere om barnet er i behov av hjelpetiltak fra barneverntjenesten. En slik undersøkelse utføres gjennom flere aktiviteter. Disse aktivitetene vil kunne være:

- Barnesamtaler
- Samtaler med foreldrene
- Hjemmebesøk
- Innhenting av opplysninger fra øvrige instanser
- Samarbeidsmøter med aktuelle instanser

Omfanget av aktiviteter vil som regel variere ut ifra sakens alvorlighetsgrad. En undersøkelsesrapport er et avsluttende dokument, i tillegg til enkeltvedtaket, hvor undersøkelsen oppsummeres. Her er det gjengitt bekymringsmeldingens innhold, opplysninger om familien, hva barnet har fortalt, hva foreldrene har fortalt og opplysninger fra øvrige instanser. Avslutningsvis foreligger barneverntjenesten sin vurdering, samt konklusjon på undersøkelsen. Undersøkelsesrapporten utarbeides i hovedsak av saksbehandleren som har hatt ansvar for gjennomføring av undersøkelsen.

En undersøkelse er kompleks, og det skal vurderes om det skal settes inn hjelpetiltak. Dette vurderes ut ifra opplysninger om omsorgssituasjonen til barnet. Dersom en undersøkelse og konklusjonen skal være hensiktsmessig, er det nødvendig at det foreligger en tilstrekkelig og forsvarlig kartlegging av barnets omsorgssituasjon, samt at det foreligger faglige begrunnelser (Rød & Heggdalsvik, 2016). Målet med en undersøkelse er å kunne vurdere hva som er til det enkelte barns beste og om det enkelte barnet er i behov av hjelp fra barneverntjenesten. Det finnes formelle rammer for en undersøkelse, som springer ut av lov om barneverntjenester. I barnevernloven av 1992 §4-3 finner en som nevnt tidligere hjemmel til å foreta en undersøkelse. Denne hjemmelen innebærer at barneverntjenesten har mulighet til å iverksette en undersøkelse, uten at det blir fattet et enkeltvedtak. En konsekvens av dette er at avgjørelsen om å igangsette undersøkelsen ikke kan påklages av partene.

Et viktig ledd av undersøkelsen, der barnet skal være hovedperson, vil være samtaler med nettopp barnet. Barneverntjenestens mulighet til å samtale med barn i en undersøkelse, er nedfelt i lov om barneverntjenester og barneverntjenesten kan kreve å ha samtale med barnet i enerom (Barnevernloven, 1992, §4-3). En kan si at samtaler med barn har ulike formål, og Øvreeide beskriver to mål for slike samtaler (Øvreeide 2009 i Rød & Heggdalsvik, 2016). Det første målet er samtaler hvor hensikten er at barnet skal mestre og forstå sin egen situasjon. Det andre målet med en samtale å anskaffe informasjon fra barnet som har betydning for vurderinger som skal gjøres (Rød & Heggdalsvik, 2016). Med barneverntjenestens sitt mandat som grunnlag, vil det være naturlig å tenke seg at mye av formålet med barnesamtalene i en undersøkelse har det siste målet som ble nevnt. Altså at en gjennom barnesamtalene ønsker å skaffe informasjon som vil kunne gi grunnlag for å gjøre de riktige vurderingene.

Barneverntjenestene i Norge er ulikt organisert. Noen er strukturert slik at saksbehandlerne jobber som generalist, hvor det er den samme saksbehandleren som følger familien fra oppstart, gjennom undersøkelsen og i oppfølging av tiltak. En annen måte mange barneverntjenester er organisert etter, er spesialistmodellen. Her er barneverntjenesten delt inn i ulike avdelinger, med hvert sitt spesialistområde. Det vil si at det er en saksbehandler som har ansvar for å gjennomføre undersøkelsen, og en annen som følger opp familiene som skal ha tiltak. Dokumentene som foreligger som grunnlag for denne analysen, kommer fra en barneverntjeneste som jobber etter en spesialistmodell. Det er ikke i denne studien belyst hvordan denne påvirker dokumentene som er skrevet, men det er relevant å informere om at saksbehandlerne som har skrevet dokumentene, kun jobber med å gjennomføre undersøkelser.

Det er grunn til å tro at det å kun arbeide med undersøkelser, og at man ikke deltar i tiltaksarbeidet, gjør noe med dokumentene. Dette som effekt av det er ikke saksbehandleren som utformer rapporten, som følger opp de vurderinger og tiltak som er gjort og igangsatt. Saksbehandleren følger da ikke tiltaket, og får ikke direkte med seg hvordan tiltaket fungerer opp om den vurderingen som er gjort.

Som nevnt tidligere er det å gjennomføre en undersøkelse et komplekst arbeid. Det er i tillegg noe som gjøres i et stort omfang. I 2021 mottok barneverntjenesten på landsbasis 53 468 bekymringsmeldinger for 47 333 barn, hvorav nesten alle er under 18 år ¹. Det ble samme år åpnet undersøkelse for 39 530 barn, med et totalt antall undersøkelser på 41 923 ². Det høyere totale antallet undersøkelser kommer av at det kan åpnes mer enn en undersøkelse vedrørende det samme barnet i løpet av et år.

1.4 Tidligere forskning – hva vet vi allerede?

Det foreligger et stort omfang av artikler og forskning som omhandler barnets deltakelse i barneverntjenesten og i barnevernet generelt. Gjennom denne studien har det blitt søkt etter relevant litteratur ved bruk av avansert søk som for eksempel i Oria – Universitetsbiblioteket OsloMet. I det påfølgende vil det presenteres et utvalg av denne forskningen. Utvalget er gjort med bakgrunn i hva som anses å være relevant for denne oppgaven og den aktuelle problemstillingen. Dette er gjort med en bevissthet om at det å utelukke noe fremfor noe annet vil kunne påvirke datamaterialet. Samtidig har det vært nødvendig å gjøre et utvalg grunnet studiens omfang.

I artikkelen *Barnets rett til deltakelse i barnevernssaker* tar Elisabeth Gording Stang for seg barns rett til å delta i barnevernssaker (Stang, 2007). Barnet beskrives her som både eier og midtpunkt i sakene, og det er først og fremst barnets sak fremfor noe annet. Stang viser til det Nils Christie (Christie i Stang, 2007) beskriver som et konflikttveri, der barnets sak blir tatt monopol på av andre. De andre er her de voksne. Barnets situasjon blir beskrevet og fortalt av de voksne. Med de voksne følger det ofte med et ordforråd som barn ikke har tilgang til. Dette medfører at begrepene som brukes er utenfor det et barn kan både kontrollere og forstå.

¹ https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Bekymringsmeldinger/

² https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Undersokelser/

Stang (2007) ser også i artikkelen på hvorvidt tiltak fattet av barneverntjenesten er begrunnet i barnets behov. Dette med utgangspunkt i at selv om barnet tas med i saken og dette er synlig i dokumentasjonen, så betyr ikke det at vurdering av tiltak er gjort ut ifra barnets behov. Stang påpeker at barnets deltakelse i saken og synlighet i dokumentene sier lite om hvilket barneperspektiv saken har.

Statens Helsetilsyn kom i 2019 med rapporten *Det å reise vasker øynene*, hvor det er gjort en gjennomgang av 106 barnevernssaker. Dette med bakgrunn i oppdrag fra barne- og likestillingsdepartementet, med et særlig fokus på faglige avveininger og vurderinger (Statens helsetilsyn, 2019). Kapittel 2 i rapporten omhandler undersøkelser i barneverntjenestene, hvor det blant annet er sett på involvering av barnet. Det fremkommer at barnet som regel blir snakket med og at barnet gir viktige beskrivelser av egen situasjon. Når det gjelder dokumentasjonen, så er disse beskrivelsene oftest gjengitt med en omformulering. Det vil si at det barnet forteller blir en omskrevet tekst av saksbehandler. Videre blir barnets synspunkt tatt lite med videre i undersøkelsen og i drøftinger (Statens helsetilsyn, 2019). Det viser seg også at det som kommer frem av informasjon fra barnet, i liten grad er en del av videre argumentasjon og vurderinger som gjøres i undersøkelsen. Helsetilsynet ser en sammenheng mellom hvordan dokumentasjonen i en sak er og hvordan vektlegging av barnets synspunkt vises. Dette på den måten at de sakene hvor barnets synspunkter er tydelig dokumentert, er dette også som regel hovedgrunnen for inngripen fra barneverntjenesten. (Statens helsetilsyn, 2019)

Helsetilsynet (2019) finner videre at det gjennom samtaler, observasjon og informasjon gjøres en grundig kartlegging i undersøkelsene av hva barnet trenger. Samtidig er det mange saker hvor barnets behov ikke analyseres godt nok, noe som medfører at eventuelle tiltak er tilpasset barnet i for liten grad. Når undersøkelsene skal oppsummeres, mangler det analyser hvor det er tatt utgangspunkt i barnet. Helsetilsynet (2019) vurderer at noe av det viktigste er at barneverntjenesten tar i bruk den informasjonen barnet har om saken, og at dette dokumenteres på en dekkende måte. Videre at barnets synspunkt tas med i vurderinger og analyser om avgjørelser om hjelpetiltak, akutt plasseringer eller omsorgsovertakelser (Statens helsetilsyn, 2019).

Christiansen (2012) viser til prosjektet «Barn som blir passert utenfor hjemmet – risiko og utvikling», hvor det fremkommer at i barnevernssakene er barnas perspektiv lite synlig samt

at de er involvert i liten grad i saksbehandlingen (Christiansen, 2012). Dette viser seg å ha bakgrunn i faktorer som frykt for å påføre barnet belastninger, usikkerhet rundt hvordan en skal snakke med barn om temaer som er vanskelige og at noen forhold anses som voksenproblematikk. Videre vises det til faktorer som det strukturelle: Arbeidsmengde og lite fleksibilitet, samt hvordan handlingsrommet til saksbehandleren er (Christiansen, 2012). Christiansen hevder at barn i barnevernet er mer eller mindre «usynlige» som aktive deltakere i egen sak (Christiansen, 2012). Barn har en svært styrket rolle når det gjelder den retoriske kampen om deltakelse, men at denne deltakelsen og status som aktør ikke automatisk har påvirkning på innhold og handling i barnevernet.

Også Rød og Heggedalsvik (2016) har sett på undersøkelser i barneverntjenesten. De finner at i barneverntjenestenes undersøkelser så faller barna ut av fokus. De involveres i liten grad og behovene deres konkretiseres ikke godt nok. De som da står i fokus er foreldrene (Rød & Heggedalsvik, 2016). Rød og Heggedalsvik viser til flere studier der det kommer frem at det er mangler ved argumentasjonen for beslutninger som tas. Den røde tråden er ikke til stede. Samtidig viser de til en nyere studie de har gjort i 2016, hvor posisjonen til barnet er forsterket. Dette på flere måter: Barnets stemme er tydeligere og flere kunnskapskilder er tatt i bruk før konklusjoner gjøres (Rød & Heggedalsvik, 2016).

Hennum (2011) har gjort en analyse av dokumentene i 50 barnevernssaker. I disse dokumentene forelå det omfattende informasjon om barnet: Gitt av lærere, politi, sosialarbeidere og andre voksne i relevante roller. Analysene av disse dokumentene medførte til et spørsmål om hva disse dokumentene «gjorde» ved å produsere visse historier om barna. Gjennom analysen viser Hennum hvordan disse dokumentene skaper en viss type narrativer om og identiteter for disse barna. Innen tjenester i velferdsstaten er det å skrive dokumenter blitt en nøkkelaktivitet (Henum(a), 2011). Et lite utforsket aspekt av dokument skriving innen barnevern gjelder hvordan barn forstår seg selv og familien sin ut ifra dokumentene. Det viser seg at på tross av utviklingen innen barns rettigheter, så har barna en lite aktiv rolle i produksjonen av kunnskap i dokumenter om livene deres (Henum(a), 2011).

Mange kan uttale seg muntlig om barna i barnevernssaker, men det kun noen få som har myndighet til å forfatte skriftlige dokumenter om disse sakene (Henum(a), 2011). En konsekvens av dette er at dokumentene om barna gjenspeiler forfatterens, nemlig saksbehandlerens, tolkning og ordvalg. De avgjørelser som tas om hva som skal med eller

ikke, fungerer som sentrale knuter i meningsnettene som uttrykkes i disse dokumentene (Hennum(a), 2011). Analysene viser at mye dokumentskriving har den egenskapen at det utføres for andre, spesielt med tanke på advokater og dommere som kan følge med på barnevernsarbeidet og vurdere om det er godt utført eller ikke (Hennum(a), 2011). Analysene indikerte at barnevernsarbeidere ofte styrket sine krav om godt utført arbeid ved å sette barndommen i disse dokumentene opp mot annen barndom. Skillelinjen mellom disse ulike barndommene var ofte en som involverte prosesser som inkluderte og ekskluderte informasjon, for å oppfylle juridiske krav. Et viktig sluttresultat av disse prosessene var at det unike barnet i behov av beskyttelse, så ut til å forsvinne i disse dokumentene for å bli erstattet av en slags kjent og enhetlig masseprodusert versjon av et barn. Og med et liv strukturert for å passe inn i standardiserte historier om avvikende barndom (Hennum(a), 2011).

En kan argumentere for at det er positive trekk knyttet til barns deltakelse i egen sak. Det kommer frem i den presenterte forskning her, at barnet som regel snakkes med og gir viktige beskrivelser om sin egen situasjon. Videre at barnet er synlig i dokumentasjonen som barneverntjenesten utarbeider. Samtidig tilsier forskningen at det kan foreligge en praksis der en, til tross for barnets deltakelse, ikke tar utgangspunkt i barnet selv i argumentasjon og vurderinger som gjøres. Det er saksbehandleren som sitter med kunnskapen, og barnet står i fare for å bli utsatt for omskriving og masseprodusering. Barnet kan falle ut av fokus og være en usynlig deltaker. Videre viser forskningen at den retoriske kampen om barnets deltakelse er vunnet, men at dette ikke nødvendigvis kommer til uttrykk i innhold og handling.

1.5 Noen begrensninger

Det medfølger av oppgavens omfang at det, til tross for flere interessante forhold, ikke er plass til alt. Et relevant tema som ikke er tatt med er hva slags samtalemetoder som er brukt i samtale med barna i rapportene. Hvordan en gjennomfører samtaler med barn, vil naturlig nok også påvirke hva slags informasjon en sitter igjen med. Samtidig er det ikke hva som har blitt fortalt eller ikke som er tema for denne oppgaven, men hvordan dette blir tekstliggjort i rapportene.

I denne studien har ikke barnet selv eller saksbehandleren som skriver dokumentene vært direkte involvert. Det gir en begrensning ved at det ikke vil være mulig å få deres tanker om hvordan rapportene er utarbeidet og mulige konsekvenser av det. Samtidig er dette noe som

vil kunne være et interessant tema for videre forskning, som presenteres i oppgavens avsluttende kapittel.

Et annet forhold, som både er grunnlag for faglige diskusjoner og analyser, er hvilke metoder barneverntjenesten jobber etter. Standardiserte kartleggingsverktøy har siden tidlig 2000-tallet blitt tatt i bruk av flere barneverntjenester (Rød & Heggdalsvik, 2016). Kvellomalen er et slikt verktøy, og flere barneverntjenester har dette som utgangspunkt. Intensjonen til et slikt verktøy er at barnevernets arbeid med kartlegging og vurderinger i undersøkelsen skal systematiseres. Det foreligger flere studier av hvordan slike kartleggingsverktøy påvirker barnevernets arbeid, blant annet Heggdalsvik og Rød (2016), men dette er grunnet omfanget ikke tatt med i denne studien. For å gi et bilde av malen som er fulgt i studiens data, altså undersøkelsesrapportene, er malens oppsett vist på side 41. Dette oppsettet er tatt med da det vurderes som hensiktsmessig å kunne se hvordan de aktuelle rapportene er bygget opp.

1.6 Oppgavens videre oppbygging

I dette kapittelet har det blitt gjort rede for bakgrunn for valg av tema og samfunnsrelevansen oppgaven har. Den aktuelle problemstillingen har blitt presentert og det er gjort rede for konteksten hvor problemstillingen utspiller seg. Deretter er tidligere forskning blitt presentert og aktuelle begrensninger for oppgaven blitt belyst. Oppgavens videre oppbygging består av kapittel 2-6.

I kapittel 2 vil det gjøres rede for to teoretiske linjer, herunder barnets posisjon i samfunnet i dag og velferdstekster og makt. Det gjøres rede for hvorfor disse to linjene er relevante som teoretisk utgangspunkt for oppgaven.

I kapittel 3 fremstilles metodebruken for studiet. Herunder det sosialkonstruksjonistiske perspektivet som vitenskapsteoretisk ståsted. Det gjøres videre rede for valg av metode, presentasjon av kvalitativ tilnærming som metode samt fremgangsmåte for innsamling av data. Deretter er det belyst hvordan en kan se på de aktuelle undersøkelsesrapportene som fortellinger, og hvordan oppgaven derfor har både narrativ og tematisk analyse som utgangspunkt. Avslutningsvis tar kapittel 3 for seg forskerrollen og studiens pålitelighet.

Presentasjon av studiets funn finner en i oppgavens kapittel 4. Her vil funnene analyseres med utgangspunkt i det teoretiske utgangspunktet som er gjort rede for i kapittel 2. Funnene vil presenteres ut ifra fire ulike kategorier som har blitt synlige i løpet av analysearbeidet som er gjort.

Etter presentasjon av analysen kommer kapittel 5 hvor diskusjon av funnene blir lagt frem. Funnene diskuteres opp mot tidligere forskning samt teoretisk utgangspunkt. Diskusjonsdelen er i likhet med analysen i kapittel 4 delt opp etter fire kategorier.

Avslutningsvis tar kapittel 6 for seg oppsummering, konklusjon og forslag til videre forskning.

Kapittel 2: Teoretisk utgangspunkt

Dette kapitlet tar for seg to teoretiske utgangspunkt. Den ene er synet på barnet i samfunnet og hvordan dette har utviklet seg gjennom historien, knyttet opp mot hvilken posisjon barnet har i den profesjonelle praksisen. Dette gjøres på bakgrunn av at hvordan denne utviklingen har vært, sier noe om barnet i dag. Perspektivet og synet på barn er både nødvendig og interessant for denne oppgaven. Ved å se på hvem barnet er som tekst i den barnevernfaglige dokumentasjonen, vil en kunne trekke linjer til hvordan tanken om barn har endret seg i løpet av historien og videre hvordan dette eventuelt påvirker barnets posisjon i tekstene. Er det barnet vi tenker oss når vi tenker barnet anno 2022 representert i tekstene? Det andre teoretiske grunnlaget som gjøres rede for, er teori om velferdstekster og makt. I en studie som dette, hvor dokumenter som er knyttet til velferdsstaten analyseres, er det nødvendig å legge frem et grunnlag for hva velferdstekster er. Videre hva slags makt slike velferdstekster vil kunne inneha. De to teoretiske linjene som presenteres her, vil anvendes videre i kapittel 5, hvor analysefunnene diskuteres.

2.1 Barnets samfunnsposisjon

Hovedgrunnlaget for barnevernet er nettopp barnet og barnets beste. Det er barnet som skal være i fokus, og det er med bakgrunn i barnets omsorgssituasjon at avgjørelser tas. Et viktig perspektiv er derfor hvordan barnet nettopp har den posisjonen det har i barnevernet og i samfunnet generelt i dag. Hvem er barnet som velferdsstaten skal ivareta gjennom sine tjenester, slik som barneverntjenesten? Ifølge Frønes (2018) er det et viktig grunnlag å forstå samfunnet barn vokser opp i, for å kunne forstå barns levekår og utarbeide tiltak for barn. Den teoretiske linjen knyttet opp mot barnets posisjon i samfunnet er delt inn i underkapitlene *barndommens oppstandelse*, *barnet som aktør*, *det verdifulle barnet* og *barnet anno 2022*.

2.1.1 Barndommens oppstandelse

Hvordan vi tenker om barnet og barndommen slik vi gjør i dag har ikke alltid vært slik. Ariès (1960, i Øia og Fauske, 2010, s. 59) hevdet at det var først ved framveksten av det borgerlige samfunnet på 1600-tallet at ideen om barndommen oppsto. Før dette eksisterte ikke ideen om barndommen. Barna var små voksne. Dette er ikke ensbetydende med at en før dette ikke så forskjell på barn og voksne. Det var den romantiske barndommen som ikke eksisterte (Øia & Fauske, 2010). Barndom var ikke en særskilt fase i livet som hadde en helt egen egenart, og

barn ble ikke oppfattet som søte og rørende. Det var ikke et like tydelig skille mellom barn og voksne slik det er i dag. I de påfølgende århundrene fra 1600-tallet har verden og samfunnet hatt en stor og omfattende utvikling. Dette innen industri, familiesammensetninger, sosiale klasser og økonomisk utvikling. Og inn blant dette utviklet også synet på barnet seg.

Prinsippet om barnets beste ble erkjent i løpet av 1920-årene i Skandinavia, Storbritannia og store deler av USA, i tråd med den sosialstatlige tenkningen (Øia og Fauske, 2010). I etterkrigstiden utarbeidet grunnleggeren av Redd Barna, Eglantyne Jebb, et forslag til barns rettigheter. Dette arbeidet resulterte i den første internasjonale erklæringen om menneskerettigheter, nemlig erklæringen om barnets rettigheter som ble vedtatt av Folkeforbundet i 1924. Disse rettighetene ble forstått som retten til beskyttelse og omsorg, og det var de voksnes ansvar å sikre barn disse rettighetene. Barnets utvikling skulle komme fellesskapet til gode. Dette medførte også en forenlighet om at staten kunne gripe inn i barns liv for å sikre dem en god barndom (Øia og Fauske, 2010).

En innfallsvinkel til å se på barndom er hvordan barns levekår og livsbetingelser ble påvirket av familiens struktur, funksjonsmåte og vilkår (Øia og Fauske, 2010). Dette er et utbredt syn blant norske samfunnsforskere, og en kan se på en utvikling fra storfamiliestruktur til den moderne kjernefamilien. Mens storfamilien var et produksjonsfellesskap, snakker en i dag om en utskillelse av kjernefamilien fra slekten. Med dette endret også synet på oppdragelse seg. Oppdragelsessynet ble gradvis endret fra strenghet og disiplinering til frihet og utfoldelse i løpet av 1900-tallet (Øia og Fauske, 2010). Det foregikk også en utvikling av kunnskap om menneskets psyke som satte fokus på samspillet mellom barn og foreldre og på barnets utvikling.

Utvikling i arbeidslivet påvirket også familiefunkseringen. En normal arbeidsdag hadde som begrunnelse å styrke familien som institusjon ved at arbeiderne skulle ha mulighet til å delta i familielivet (Øia og Fauske, 2010). I tillegg skulle lover som sikret barn og ungdom rett til oppdragelse og utdanning sikre familieinstitusjonen. Staten ble gjennom sosialdemokratiet og sosialreformistiske bevegelser tillagt oppgaver for å sørge for folks velferd. Det er her snakk om en sosialstatlig tankegang, og kan sies å være grunnlaget for utviklingen av velferdsstaten.

Frønes (2018) bruker begrepet *barndom som posisjon* for å beskrive barnets rolle i samfunnet, kulturen, institusjonene og i familien. Med de rettighetene barnet har, innehar det en spesiell posisjon. Det er beskyttet av retten til deltakelse og retten til beskyttelse, og kan ikke straffefølges på samme måte som voksne. Utviklingen i samfunnet de siste tiårene har skapt et syn på barnet som et unikt individ. Barnet er en del av kompetansesamfunnet, hvor det er et klart bilde over hva normal kompetanseutvikling er. Det antas at det vil gå utover samfunnet og dets framtid dersom barn ikke følger den normale utviklingen. Barns sosialisering og utvikling er dermed av en stor betydning, ikke bare for barnet selv, men for samfunnet generelt (Frønes(a), 2018). Kompetansesamfunnet er et resultat av hvordan samfunnet har utviklet seg de siste tiårene (Frønes(a), 2018). Den kjennetegnes av at sentralt i barns liv står utdanningssystemene og kompetanseutviklingen. Barnevernets oppgaver er endret i takt med utviklingen av kompetansesamfunnet (Frønes(a), 2018). I tillegg til å sikre barn en god nok omsorgssituasjon, ligger det også en oppgave om å sikre at risikoutsatte barn får den nødvendige kompetanseutviklingen.

Ifølge Steinsholt og Øksnes (2003) er barnet en historisk og kulturell konstruksjon, som er knyttet opp mot den tiden det eksisterer i. Barnet er dermed ikke kun en biologisk kategori, men kan anses som bevegelig kategori som former seg etter historie, kultur og det sosiale. Hvordan barnet konstrueres, har betydning for lovverkene og de politiske dokumentene i et samfunn (Steinsholt & Øksnes, 2003). Steinsholt og Øksnes viser til Jenks (2000, i Steinsholt & Øksnes 2003), som peker på at en alltid må betrakte barndommen som noe historisk tilfeldig. Dette medfører at den forståelsen av barndommen som eksisterer er særegen for denne tiden. Begreper og teorier som eksisterer om barndommen, er briller vi har på som får oss til å se på barn og barndom på bestemte måter (Steinsholt & Øksnes, 2003). Hvordan vi ser et barn, altså hvilken forestilling vi har om barnet, vil igjen påvirke hvordan vi møter barnet (Amundsen, 2003). Altså møtes barnet i barneverntjenesten ut ifra de forståelsene en har for barndom. Enten i den enkelte tjenesten eller hos den enkelte saksbehandleren. En kommer ikke utenom at forståelsene påvirker oss og at barn blir sett på gjennom en viss type briller. Amundsen påstår at disse forestillingene en har om barnet hviler på sosiale konstruksjoner. Med et sosialkonstruktivistisk perspektiv kan en stille spørsmål til om de vitenskapelige begrepene som brukes til å beskrive barnet, faktisk gir et bilde av det barnet (Amundsen, 2003).

2.1.2 Barnet som aktør

I Norge ses barn på som selvstendige individer. De har egne meninger, skal lyttes til og har rett til å uttale seg om saker som angår dem. Barn er aktører i eget liv. Aktørbegrepet har to aspekter; et normativt og et teoretisk (Christiansen, 2012). Barnekonvensjonen er utgangspunktet for det normative aspektet, og da spesielt i §12. Barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk lov i 2003 (Barnekonvensjonen, 1989). Barnet som aktør er rettighetsorientert, og individualiseringen er et samfunnsmessig utviklingstrekk dette kan ses i lys av (Christiansen, 2012). Barnet er et individ, både i familien og i samfunnet. En konsekvens av denne individualiseringen er at rett på deltakelse og innflytelse i saker som angår en selv står sterkere enn tidligere (Christiansen, 2012).

Det teoretiske aspektet er knyttet opp mot den nye barndomssosiologien (Christiansen, 2012), og Christiansen (2012) omtaler også dette aspektet som det sosiologiske. Barndom er ikke bare noe i påvente av det å bli voksen, men har verdi i seg selv. Barnet er under utvikling hele tiden, og hvilken kompetanse barnet innehar må ses ut ifra den enkelte situasjon. Dermed er barnet selv deltakende i sosialisering (Christiansen, 2012).

Barn har rettigheter som er lovfestet, og skal være deltakere i saker omhandler dem. Dette er noe som fremstår som positivt. Samtidig kan det også ha sine negative sider. Dersom voksne anser barn kun som aktører, med det det innebærer, kan ansvaret for vanskelige konflikter overlates til barnet selv (Angel, 2010). Angel (2010) ser i sin artikkel på hvordan vi kan forstå forholdet mellom barnet som aktør og kunnskapsbærer, opp mot den profesjonelle ekspertisen til barnevernet. Barnets rett til medvirkning står sentralt i arbeidet til barnevernet, og det vil være en vurdering hvor mye en skal vektlegge barnets bidrag, sett opp mot profesjonelle vurderinger. Nettopp ved at barnet er aktør i eget liv, vil ikke vurderinger om barnet kunne tas på en god nok måte uten å involvere barnet. Ifølge Angel (2010) er barnet ekspert i sitt eget liv (Angel, 2010). Samtidig kan profesjonsutøveren, her saksbehandleren, sies å være ekspert i sin rolle. Det er interessant hvordan disse to ekspertene skal møte hverandre på en god måte. Barnet er utsatt for styring av profesjonen, men samtidig skal det som aktør være en aktiv medvirker i egen sak (Angel, 2010).

Synet på barnet og barndom, og hvordan dette har utviklet seg, har også hatt en påvirkning på barnet som aktør. Fra å være en forberedelse til voksenlivet, er nå barndom sett som noe verdifullt i seg selv (Slettebø & Seim, 2007). Når det gjelder utforming av eget liv og vilkår for barn i samfunnet, skal barn og unge være deltakende i dette.

Når en snakker om barnet som aktør står brukervedvirkning og barns rettigheter sentralt, og innen svært mange felt i samfunnet gjelder nettopp dette. Barnevernet er intet unntak. Brukernes rett til deltakelse og innflytelse i egen sak er et resultat av samfunnets utvikling (Slettebø & Seim, 2007). Det er flere prosesser som har bidratt til en slik utvikling. Den ene er barnets posisjon som aktør, som er gjort rede for i avsnittet over. En annen prosess er hvordan tradisjonene i sosialt arbeid har utviklet seg (Slettebø & Seim, 2007). Det har i mange år vært et ideal innen det sosialpolitiske feltet at brukerne skal ha medvirkning, og innen sosialt arbeid har empowerment, brukervedvirkning og aktørperspektivet fått større plass. Samtidig påpeker Slettebø og Seim (2007) at denne utviklingen i seg selv ikke har medført en omfattende endring i brukernes reelle innflytelse. En annen prosess er moderniseringen innen offentlige tjenester. Dette henger tett sammen med hvordan tjenestene er organisert ovenfra og ned. Slettebø og Seim (2007) definerer brukervedvirkning til å handle om muligheten for å delta og ha innflytelse.

FNs barnekonvensjon kan sies å representere bestemte forestillinger om barndommen, noe som gir den effekten at barndommen globaliseres og blir noe universelt (Kjørholt, 2010). Politikk som er rettet mot barn og barndom vil ha utgangspunkt i de forestillingene om barnet og barndom som eksisterer i samfunnet. Barnekonvensjon har påvirket hvordan vi forstår barndom og en kan si at barnet har utviklet seg fra å være et utviklingsbarn til et rettighetsbarn (Kjørholt, 2010). Denne utviklingen kan en se effekten av i fokuset på å få frem barns stemme og gi dem medvirkning i saker som angår dem.

2.1.3 Det verdifulle barnet

Hvem tar vi avgjørelsene for? For barnet eller for samfunnet? Er det kun for det enkeltes barns beste, eller er det for å skape en fungerende voksen som ikke skal koste samfunnet penger? En kan stille seg svært kritisk og påstå at dersom det ikke hadde lønnet seg for samfunnet på sikt, så hadde det ikke blitt bevilget penger til sosiale tjenester, slik om barnevernet. Qvortrup (2009) stiller spørsmål til om det egentlig har noe å si hvem vi gjør det for. Dersom det gagnar både barnet og samfunnet på sikt, dersom ingen tar skade, er det da så

viktig hva som er grunnen? Dette er ikke en problemstilling jeg skal forholde meg til her. Samtidig er det et interessant tankesett å ha med seg. For hva påvirker egentlig hvordan en jobber innen de sosiale tjenestene. Hva ligger til grunn for hvordan barndom anses, og hva som anses som viktig og riktig å gjøre med tanke på det enkelte barnet. Vi lever i et individualisert samfunn, men samtidig et samfunn der en er opptatt av helheten. Det gagnar alle om flest mulig klarer seg godt.

Når en skal beskrive Norge, særlig sammenlignet med andre land, vil nok mange kjenne igjen begreper som velferdsstat, gode helsetjenester, muligheter, trygghet og høy levestandard. Alle disse kan ses på som forhold som ligger til grunn for et godt land for barn å vokse opp i. Når det gjelder den norske velferden for barn, kan man trekke linjer til eksepsjonalisme (Hennum(b), 2015). I dette ligger det at Norge ser seg i fremste linje internasjonalt når det kommer til nettopp barns oppvekstvilkår og deres rettigheter. Og dette viser seg i form av det felles samfunnsansvaret, gjennom tjenester som barneverntjenesten. Der det foreligger ulike sosial bakgrunn og ulike utgangspunkt for å lykkes, er det velferdsstatens oppgave å legge til rette for like muligheter for alle barn. Dette vil også være lønnsomt for velferdsstaten, da barn som blir velfungerende voksne igjen gir gode arbeidstakere i samfunnet. De individuelle rettighetene barnet har, gjør det også komplisert å avgjøre hva som er barnets beste. Barnet kan bli dratt mellom ulike sider i en maktkamp, der det kjempes om hvem som vet hva som er barnets beste (Hennum(b), 2015).

Hennum (2015) gjør rede for to sentrale tilnærminger til kunnskap om barn og barndom. Den ene er den sosialkonstruksjonistiske, hvor barndomssosiologien står sentralt. Gjennom studier av barn som sosiale konstruksjoner, vokste barnet som subjekt og aktør frem. Det kompetente barnet. For å kunne gi barn muligheter som aktører i møte med hjelpeapparatet, er forståelsen av barn som subjekter og aktører i eget liv viktig. Den andre tilnærmingen er knyttet opp mot kvantitativ forskning, hvor kunnskap om barn og barndom produseres gjennom standardiserte prosedyrer. Den kvantitative forskningen har en lang historisk tradisjon og forskningen brukes sosialpolitisk for å redusere omfanget av og virkningene av overgrep, omsorgssvikt, vold og fattigdom. Det er den første tilnærmingen som er mest aktuell for denne oppgaven. Samtidig er den andre tilnærmingen nyttig å ha med seg, da det omhandler hvilken kunnskap som påvirker det sosialpolitiske feltet.

Barn blir ifølge Qvortrup (2009) typisk fremstilt og verdsatt, av både lekfolk og lærde, for det de kan levere en gang i fremtiden. Synet på barn som skapninger som innfrir løftene sine først når de er voksne er imidlertid verken nytt eller ubestridt (Qvortrup, 2009). Det er akkurat denne oppfatningen av barn som har vært et mål for kritikk av samfunnsstudier av barndommen, som siden 1980-tallet har forsøkt å etablere barn som aktører i sin egen rett og som legitime rettighetshavere og kravstillere her og nå. Barn er avbildet som de mest verdifulle ressurser, ved at de er uferdige, råmateriale som kan bearbeides og formes av de dyktige eldre (Qvortrup, 2009). Ut av dette kommer det sterke bildet og tanken om at barn er ikke den gjeldende generasjonen, men den neste. Av dette følger det at barn er til for en hensikt som er fremmed for dem. Sosiale studier av barndom oppstod på 1980-tallet som en delvis reaksjon på det som ble sett på som barns usynlige og stemmeløse posisjon i samfunnsfagene. Det er en interesse i å utforske barns fremtid som voksne. Dette også blant foreldrene, da målet er at barna skal bli voksne som klarer seg bra i samfunnet. Barnet og dets liv her og nå, kan fort havne bak forventningene som følger et suksessfullt voksenliv. Qvortrup (2009) er kritisk til hvordan en klar og overordnet interesse for voksenlivet i dekke av en rikelig og veltalende barnediskurs som fremviser seg under påskudd av å tjene barnas beste.

2.1.4 Barnet anno 2022

En mye uttalt forståelse av barnet er den psykologiske. Det er ikke tatt med i denne konteksten, da denne studien er gjort med utgangspunkt i et sosiologisk perspektiv på barnet. Interessen ligger mer med fokus på mennesket i samfunnet, og mer konkret *barnet* i samfunnet. Samfunnet påvirker barnet, og motsatt, og barnet er en aktiv deltaker i de relasjonene det deltar i. Som det er gjort rede for over så har ideen om barndommen, fra 1600-tallet fram til i dag, hatt en stor utvikling. I sammenheng med dette er det også knyttet rettigheter og et aktørperspektiv på barn. Barnet er bevegelig og kan sies å konstrueres ut ifra det samfunnet det eksisterer i. Barnet anno 2022 er et selvstendig individ med egenart. Det har lovfestede rettigheter som gir det muligheter til og krav på å være aktør med medbestemmelse i saker som omhandler det. Barnet er ekspert i eget liv og har en unik posisjon. Det er interessant å tenke over hvordan dette påvirker oss og hvordan velferdsstaten er utformet. Barnet er noe som kjempes om, men hvem vet best? Det vil være interessant å se nærmere på hvem barnet er som tekst i fortellingene om det, opp mot bildet av barnet i 2022.

2.2 Tekster og makt

Tekster er ikke nøytrale. De påvirkes av den som skriver, hvem det skrives til og for og effekten tekstene har. I dette ligger det at tekster innebærer makt. En bevissthet om makten som kan foreligge i tekster, slik som undersøkelsesrapporter, er viktig å ha med seg. Det er ikke til å komme utenom at saksbehandlere i kraft av barneverntjenesten sitter med en rett og makt til å skrive disse dokumentene, og at barnet ikke har det. Dette er noe som også vil komme frem i analysen av dokumentene. En stor del av velferdsstaten i dag er produksjon av dokumenter og tekst. Det vil derfor her først redegjøre for det Haldar, Ilstad og Engebretsen (2019) definerer som *velferdstekster*, og videre vil makten som kan foreligge i disse tekstene belyses.

2.2.1 Velferdstekster

Haldar, Ilstad og Engebretsen (2019) har sett på hva som er velferdstekster. Her fremkommer det at det er et bestemt innhold i tekstene, samt at disse tekstene har en bestemt virkning. Videre er begrepet velferdstekst også knyttet til det kulturelle og det historiske i samfunnet. Den som skriver, her saksbehandleren, må være i stand til å reflektere over nettopp de historiske- og samfunnsmessige betingelsene som foreligger (Aaslestad, 2007). Hva samfunnet i dag vektlegger som god nok omsorg, og hva som er til barns beste, følger altså tiden vi er i. Samtidig er det ikke gitt at det er samsvar med det som skrives og samfunnet utenfor, når det gjelder tiden. Dette fordi tanken fra en epoke kan slå inn i tekster først i en annen epoke (Aaslestad, 2007). En kan på en annen måte si at tekstene kan «henge etter».

Videre påpeker Haldar, Ilstad og Engebretsen (2019) at forskerens bruk av velferdstekstene er med på å forme nettopp begrepet. Innen velferdsforskningen har tekster vært undervurdert (Haldar, Ilstad, & Engebretsen, 2019). Der det har blitt forsket på, har dette i hovedsak omhandlet blant annet forskrifter og NOU-er. De tekstene som daglig er i omløp og produseres innen velferdsapparatet er dermed mindre forsket på. Tekstene har ikke vært et naturlig utgangspunkt for å forske på praksisen innen velferdsstaten, da en da heller har søkt mot ansikt-til-ansikt praksisen, det muntlige. Haldar, Ilstad og Engebretsen viser til paradokset ved at praksis er sett på som det muntlige som skjer, da med tanke på hvor stor del av arbeidstiden til, i dette tilfellet, en saksbehandler går til å utforme tekster. En slik manglende oppmerksomhet mot de «hverdagslige» tekstene, kan ha som konsekvens at store deler av velferdsstaten unndras fra forskning (Haldar, Ilstad, & Engebretsen, 2019). Dersom

denne antagelsen stemmer, kan en på en annen måte si at det foreligger «mørketall» ved velferdstjenester. Dette da de ikke kommer frem i lyset, på grunn av at det ikke forskes på.

Dersom en går vekk fra at en tekst kun er en tekst, så vil en samtidig kunne gjøre tekstenes makt mer synlig (Haldar, Ilstad, & Engebretsen, 2019). Det tas avgjørelser i tekstene, avgjørelser som ofte kan omhandle hvem som skal få et gode eller ikke. En kan dermed studere tekster som en plattform hvor velferdsstaten utspilles. Velferdsstaten foregår i og gjennom tekstene som produseres. Dette betyr at tekstene også skaper noe. De kan få noe til å skje, gjennom at de skaper det som uttales i teksten, og dermed oppstår det idealer for hva som er det riktige eller det gode liv. Mennesker vil kunne ende med å oppføre seg på bestemte måter ut ifra tekstene (Haldar, Ilstad, & Engebretsen, 2019).

Tekster i velferdsstaten kan sies å ha en god hensikt til grunn (Haldar, Ilstad, & Engebretsen, 2019). De er ment å skulle bidra til et godt liv, i denne sammenheng et godt liv for barnet. Dersom det foreligger et slik skille mellom tekster og praksis, er det interessant å reflektere over konsekvensene av dette. En konsekvens kan være at en innen barneverntjenesten går glipp av en bevissthet rundt tekstene som produseres. Et viktig spørsmål er da hvordan det påvirker tekstene. Undersøkelserapporter, som er grunnlaget for denne studien, er nettopp velferdstekster. Og i en konsekvens av det vil de kunne falle utenfor det som anses som praksis, i effekt av at det ikke inngår i det muntlige, i møtene med menneskene. Dette kan altså videre ha effekten at det ikke inngår i forskning i stor nok grad.

Aaslestad (2007) påpeker at det er flere som er med på å ordlegge forfatteren av teksten. I denne konteksten vil dette kunne omfatte barnet, foreldrene, ledelsen i den aktuelle barneverntjenesten og andre instanser i kontakt med familien. Videre vil tidligere dokumenter i saken, slik som vedtak, bekymringsmeldinger, referater, kunne påvirke teksten. Dette kan trekke linjer til det Latour viser til om at en vitenskapelig artikkel inneholder flere ulike skriftlige inskripsjoner (Haldar, Ilstad, & Engebretsen, 2019). Disse inskripsjonene blir en del av artikkelen, i bearbeidet form. På samme måte kan andre dokumenter i barnevernssaken inkorporeres i undersøkelsesrapporten. Aaslestad (2007) skriver at i analysen hans så er det den «vanlig» syke som i minst grad blir gjenstand for narrativisme. Dette påvirker tekstene, gjennom at det er det unormale som fortelles og legges vekt på. Tekster innen sosialt arbeid er aktive tekster med ulike målgrupper og potensielt kritiske lesere (Hall, 1997). Disse leserne kan være ulike. Hall (1997) påpeker at for eksempel narratologen kan oppdage

historiestrukturer i teksten, en dommer kan oppdage bevis og en sosialarbeider kan oppdage faglig kompetanse. Nøkkelen til det narrative er roller, relasjoner og anledninger for lesing.

2.2.2 Makten i velferdsteksten

Skal en studere ulike institusjoner og normer i samfunnet, så er tekster en viktig innfallsport (Meyer, 2003). Gjennom samfunnsutviklingen har staten blitt avindividualisert, ved at staten, eller makten, ikke er enkeltpersoner du møter. Makten taler heller gjennom tekster, skriftlige utsendelser slik som selvangivelsen, skoleinformasjon osv. Således også dokumenter som produseres i barneverntjenesten. Ønsker man å studere forholdet mellom det individualiserte sosiale livet og den avindividualiserte staten, og makten som foreligger, vil studie av tekster være en god måte (Meyer, 2003).

Like lenge som det har vært en sivilisasjon, så har det eksistert makt (Engebretsen & Heggen, 2012). Makt er et fenomen som er bevegelig og en kan si at makten endrer seg i takt med samfunnet hvor makten operer. Det å arbeide med barn og familier, og mer konkret det å kartlegge en familie og barnets omsorgssituasjon, er et arbeid med og mellom mennesker. En kan enkelt tenke seg at den største delen av arbeid består av mellommenneskelige møter og relasjoner. Samtidig har, som tidligere nevnt, tekster en svært stor plass i arbeidet som gjøres i barneverntjenesten. Mye av det menneskelige arbeidet er nedarbeidet i språk og dokumenter. Vesterkjær, Engebretsen og Heggen (2012) bruker begrepet papiromsorg og hvordan dette begrepet kan representere en ny type maktpraksis. I dokumentasjon- og kvalitetssystemene er tekster et vesentlig arbeidsredskap (Vesterkjær, Engebretsen, & Heggen, 2012).

Velferdsstaten har de to siste tiårene endret seg og dermed har premissene yrkesutøverne arbeider etter endret seg. Det har vært et fokus knyttet til at i et maktforhold skal en omfordeling av makten komme den med lite makt til gode. Samtidig gjør ikke dette at makten forsvinner, siden makten ikke kan opphøre. Det som heller skjer er at makten fremtrer på nye måter enn tidligere (Engebretsen & Heggen, 2012). Begrepet papiromsorg stammer fra et intervju av en sykepleier i forbindelse med Vesterkjær sin masteroppgave, hvor en sykepleier beskrev at arbeidet hun gjør er flyttet. Der den tidligere foregikk ved sykesengen, er den nå delvis flyttet til skrivebordet (Vesterkjær, Engebretsen, & Heggen, 2012). Ved at arbeidet har forflyttet seg, kan en også argumentere for at makten har flyttet seg. Innen barneverntjenesten vil det foreligge makt i møter mellom saksbehandler og familiene. Denne makten er også til stede når saksbehandleren på sitt kontor gjør sitt skriftlige arbeid fra disse møtene. Makten

kan dermed sies å være flytende. Den følger aktivitetene saksbehandleren gjør og former seg deretter.

Gallagher (2008) hevder at Foucault sitt arbeid om makt og det det har å tilby, kan bidra til teoretiseringen av barns medvirkning. Ingen deler av barns deltakelse vil være helt den samme som en annen (Gallagher, 2008). Videre hevder han at man ved å se på effektene av deltakende initiativer, kan få viktig innsikt i barns deltakelse. Det som har noe å si, er ikke at en person har makt, men hvordan denne makten utøves (Gallagher, 2008). Og en finner ikke makten i tankene til den som utøver makten, men i effektene av at makten blir utøvd. Altså er makten relasjonell. Den involverer alltid et forhold mellom minst to enheter, og virkningene av makten er viktig. Gallagher (2008) viser til at dette stemmer med hvordan det argumenteres for at en burde analysere barns deltakelse med tanke på deltakelsens utfall og virkning. Det er altså ikke hva som har blitt gjort for å sikre barnet sin brukermedvirkning som er det viktige, men effekten av den.

Engebretsen (2007) hevder at skriveren av en barnevernjournal, eller dokument, har som utfordring å gi en mest mulig nøytral og objektiv fremstilling. Dette for å kunne gjøre rede for saken på en utførlig måte som gir er mest mulig dekkende bilde vurderingsgrunnlaget (Engebretsen(a), 2007). I tillegg til dette foreligger det et krav til skriveren om at involverte parter høres og får frem sine argumenter. Her kommer spillet mellom objektivitet og subjektivitet frem. Skriveren skal være objektiv, men samtidig få frem det subjektive. Det subjektive tilhører det Engebretsen (2007) omtaler som 'den andre'. Denne 'andre' gir skriveren en konstant utfordring.

Hennum (2011) konkluderer i sin artikkel *Controlling children's lives: covert messages in child protection service reports* med at det i barnevernet eksisterer et sett med formelle og uformelle regler om hvem som kan fremstille noe skriftlig og ikke. De uformelle reglene fraråder både barna og foreldrene å produsere dokumenter. De har i stedet en muntlig stemme, som blir formidlet av den profesjonelle som skriver dokumentene (Hennum(a), 2011). Funnene gjør at Hennem undrer seg over om dette er et avgjørende spørsmål om de kulturelle og samfunnsmessige betydningene av kunnskapsproduksjon i barnevernet. Hvilken kunnskap som dominerer barnevernsdokumentene gjenspeiler funn andre forskere har gjort, med tanke på hvordan møter mellom velferdstjenester og klienter på mange måter former hvordan klienter oppfattes og blir forstått (Hennem(a), 2011)

2.3 Barnet og velferdstekster

Det har her blitt gjort rede for to teoretiske utgangspunkt. Den ene er posisjonen barnet har fått i samfunnet sett opp mot en sosiokulturell kontekst. Den andre er velferdstekster og makt. Ved første blick vil det muligens kunne være vanskelig å se en tett sammenheng mellom disse to og hvorfor det har vært nødvendig å ta utgangspunkt i begge. Hvilken posisjon barnet har i samfunnet, har noe å si for tekstene som produseres for og om dem. Barnets rettigheter påvirker hva som ligger til grunn for tekstene og innholdet i dem. En kan dermed si at barnets posisjon i samfunnet vil kunne ses gjennom velferdstekstene. Det er derfor en tett sammenheng mellom de to teoriene, som gir en mulighet til å ha med begge innfallsvinklene inn i analysedelen.

Kapittel 3: Metodologi

Dette kapittelet innledes med en redegjørelse av begrepet *sosialkonstruksjonisme*.

Sosialkonstruksjonisme omhandler hvordan mennesker sin virkelighet blir konstruert, og videre hvordan dette skjer i samhandling med andre mennesker. Denne tankegangen anvendes i dette studiet som et vitenskapelig ståsted for å kunne diskutere posisjonen til barnet i samfunnet i dag, og mer presist hvem barnet er i barnevernfaglige dokumenter. Altså hvordan barnet konstrueres i disse tekstene. Videre i dette kapittelet presenteres den kvalitative metoden, beskrivelse av analysearbeidet som er gjort, samt refleksjoner rundt forskerrollen, studiens pålitelighet og etikk.

3.1 Sosialkonstruksjonisme

Konstruksjonen av den sosiale virkelighet fra 1966 av Peter Berger og Thomas Luckmann, kan defineres som lanseringen av begrepet sosialkonstruksjonisme. Her redegjorde Berger og Luckmann for at det ikke er naturlover som skaper sosial orden, men handling. Samtidig som naturlover ikke ligger til grunn for den sosiale ordenen, kan det sosiale bli en form for menneskeskapt natur (Solvang, 2020). Dette ved at ulike realiteter oppfattes som gitt. Dette var nettopp prosjektet til Berger og Luckmann: Gjennom sosial handling så skapes det en verden vi tar for gitt (Solvang, 2020).

Grunnlaget for det sosialkonstruksjonistiske perspektivet er at det er menneskene som skaper verden slik den er, samt de fenomenene som eksisterer (Solvang, 2020). Det sosialkonstruksjonistiske perspektivet omhandler å undersøke de sosiale prosessene som ligger til grunn for at et fenomen forstås som det gjør (Solvang, 2020). Både aktører og institusjoner bidrar til prosessen av den sosiale konstruksjonen, rundt fenomener som er til stede i de aktuelle områdene. Denne kraften til å skape fenomener er så sterk at selve konstruksjonen blir usynlig. En glemmer at ulike fenomener skapes gjennom sosiale prosesser, noe som medfører at forståelsene rundt et fenomen blir tatt for gitt. Dette kan høres negativt ut, men perspektivet inneholder også en frigjørende side, ved at vi i bunn og grunn kan rekonstruere virkeligheten vår (Solvang, 2020).

Den konstruksjonistiske tenkemåten er blitt sterkt påvirket av Thomas-teoremet (Solvang, 2020). Dette teoremet er at dersom noe blir definert som sant, så blir det sant i sine konsekvenser. Innen sosialkonstruksjonismen har forskning på psykiske lidelser stått sentralt. Innen dette perspektivet kan en omtale psykiske lidelser som brudd på de normene som anses som akseptable handlemåter. Dette står i kontrast til psykiatriens biologiske modeller, hvor dette anses å være fysiologiske prosesser (Solvang, 2020). Gjennom det sosialkonstruksjonistiske perspektivet kan en altså argumentere for at psykiske lidelser ikke er stabile forhold. Det vil avhenge av de sosiale prosessene, knyttet til den aktuelle tidens historiske og kulturelle perspektiv. Et kjent eksempel på dette er behandlingen av kvinners hysteri. Hysteri er i dag ikke en offisiell diagnose. En kan dermed anse hysteri som en lidelse som er sosialt konstruert.

Solvang (2020) gjør rede for fire grunnleggende krav for å inneha en sosialkonstruksjonistisk posisjon. Det første kravet er å være kritisk til det vi tar for gitt, med bakgrunn i at måtene vi kategoriserer på er formbare. Et eksempel er samfunnets ordning av to kjønn, mann og kvinne (Solvang, 2020). I et sosialkonstruksjonistisk perspektiv er det de historiske og kulturelle prosessene som ligger til grunn for kjønnets betydning som er interessant. Altså hvorfor det har blitt sånn, og hvilke følger det har (Solvang, 2020).

Dette går over i det andre kravet, som omhandler det at verden er historisk og kulturell spesifikk, og at det må medfølge en forståelse for dette. Noe vi tar for gitt kan, når en ser på historien, ha sitt grunnlag for bare noen 100 år siden. Det har ikke alltid vært sånn. Solvang (2020) tar her i bruk eksempelet om barndom, noe som også er svært relevant knyttet opp mot denne oppgaven. Barndommen slik den er definert i dag, har ikke alltid vært sånn. Så sent som tilbake på 1600-tallet eksisterte det ikke noen definisjon av barndom slik vi kjenner til begrepet i dag. Videre er barndommen et fenomen som fortsatt er i endring, og dermed vil dagens barndom i fremtiden kunne forskes på og kanskje ikke kjennes igjen slik det er i den tiden (Solvang, 2020).

Det tredje kravet handler om å forstå kunnskap som makt (Solvang, 2020). Hvordan vi forstår fenomener handler om hvilken kunnskap som anses som gyldig. I dette ligger det utøvelse av makt, da kunnskap om noe for eksempel kan medføre politiske prosesser og handlinger. Det fjerde og siste kravet er at samhandlingen for hvordan et fenomen forstås vektlegges. Et

fenomen vil kunne forstås ulikt blant ulike aktører, og blir dermed utviklet gjennom en forhandlingsprosess mellom disse aktørene (Solvang, 2020).

Hennum (2015) vektlegger i sin artikkel *Makten i barnet* hvordan den sosialkonstruksjonistiske tilnærmingen har produsert forestillingen om det interseksjonelle barnet. Det interseksjonelle barnet er et barn hvor sosiale strukturer som kjønn, klasse og alder påvirker hvordan barnet er i vår tid. Det er sosiale krefter som skaper det barnet og barndommen som eksisterer i dag, og barndomssosiologien er et perspektiv som har stått sentralt i denne forestillingen om barnet. Barnet som vokser frem i studier med et sosialkonstruksjonistisk perspektiv, er et kompetent barn. En virkning av dette er at det åpner seg muligheter for barnet å delta i blant annet politisk arbeid. Og ikke minst er barnet en aktør som har egne lovfestede rettigheter (Hennum(b), 2015), deriblant i møte med tjenester slik som barneverntjenesten.

I kjølvannet av *Centuries of Childhood* av Philippe Ariés, har barndommen blitt omtalt som en sosial konstruksjon (Hacking, 1999). Enkelte mener at ideen om barndom, og alt en barndom innebærer, har blitt konstruert. Et barn er forskjellig fra et annet barn på et annet tidspunkt, nettopp på grunn av at ideen om barndom endrer seg. Sentralt her står samhandling. Et eksempel er barn med diagnosen ADHD. Disse barna er muligens annerledes enn de barna som i en annen tid ble kalt urolige. Dette handlet om nettopp teoriene om disse barna, og hvilke tiltak som settes i gang rundt dem. Ved at teoriene om dem endres, kan barna i seg selv endre seg, noe som igjen kan ha bidratt til en utvikling innen ideen om problembarn (Hacking, 1999). Dette er et eksempel på det Hacking omtaler som samhandling.

Hacking (1999) presiserer at han ikke mener at barn på egenhånd blir klar over hvordan de klassifiseres, og dermed reagerer på klassifiseringen. Dette kan også skje, men samhandlingen foregår i den større matrisen av institusjoner og praksiser som omgir barna og klassifiseringene. Selve institusjonene endret seg. For eksempel ved at klasserom ble omorganisert for å tilpasses til disse barna. Et klasserom der alle forstyrrelser var fjernet (Hacking, 1999). Samhandlingen kan altså sies å skje i klasserommet, som igjen var basert på klassifikasjonene av hyperaktive barn på den tiden.

Hacking (1999) skrev i sin artikkel om psykiske sykdommer. Han påpeker at enhver tid en merkelapp, eller klassifisering, av mennesker har blitt brukt, så har dette vært helt naturlig. Naturlig for den tiden. Samtidig kan en se tilbake i tid og se på alle de merkelappene som i dag virker absurde eller ulogiske. Dette henger sammen med at merkelappene, og klassifiseringene vi gjør, er svært betinget av holdningene i den bestemte epoken de eksisterer (Hacking, 1999).

Sosialkonstruksjonisme som vitenskapsteoretisk ståsted er et interessant utgangspunkt for denne studien. Det åpner for å stille spørsmål til hvilken konstruksjon av barnet som ligger til grunn i samfunnet i dag og videre hvordan dette påvirker arbeidet de kommunale barneverntjenestene gjør. Videre er det interessant om og i så fall hvordan disse konstruksjonene sammenfaller med hvordan barnet og barnets stemme fremstilles i undersøkelsesrapportene. Hvilken konstruksjon av barnet er det en ser i rapportene? Måten barnet blir konstruert på i tekst kan tenkes å ha den konsekvensen at det blir sant. Barnet blir det teksten gjør det til.

3.2 Den kvalitative tilnærmingen

Tilnærmingen til kvalitativ analyse henger sammen med valg av datamateriale som er gjort i forbindelse med denne studien. Kvalitative data er typisk tekster, som beskrives bedre med ord enn med tall (Johannessen, Rafoss, & Rasmussen, 2018). Som nevnt er datamaterialet i denne studien undersøkelsesrapporter fra barneverntjenesten. Dette er tekster det vil være nyttig å se på med et kvalitativt blikk, da det kan gjøre det mulig å avdekke de ulike lagene og dybdene i tekstene. En kunne brukt et større antall av disse tekstene, og gjennomført en kvantitativ analyse, men da med mulighet for å besvare helt andre spørsmål enn de som er stilt i denne analysen. En viktig del av den kvalitative analysen har vært å stille spørsmål, som har blitt stilt fortløpende i denne oppgaven. Dersom en ikke stiller spørsmål, kan en ikke analysere (Johannessen, Rafoss, & Rasmussen, 2018).

I det følgende gjøres det en kort presentasjon av to kvalitative analysemetoder, herunder narrativ- og tematisk analyse. Deretter blir det gjort rede for bakgrunnen for valget av disse to metodene, samt presentasjon av hvordan analysearbeidet er gjennomført.

3.2.1 Narrativ analyse

Verden kan være både forvirrende og skremmende, og bruken av narrativer er en måte å gjøre verden begripelig (Robertson, 2017). Både vår egen og alle andres situasjon tydeliggjøres av narrativer, og forskere er enige om at vi strukturerer vår erfaring hovedsakelig gjennom narrativer (Robertson, 2017). En kan se på narrativer på flere måter; både en form for kunnskap, en form for sosialt liv, samt en form for kommunikasjon. Robertson påpeker viktigheten av at man vet hva man mener med narrativ, og hvordan et narrativ kan gjenkjennes når kildematerialet skal analyseres. Det narrative håndterer det særskilte og det spesifikke, foran det kollektive og det statiske. Det er i en narrativ analyse viktig å spørre seg selv hvordan teksten er bygget opp (Robertson, 2017). Hvorfor er denne teksten utformet på akkurat denne måten? Undersøkelserapportene er bygget opp etter en struktur, og det foreligger en fast mal som følges. Dette forenkler arbeidet til den som skal skrive rapporten, da det allerede foreligger en oversikt over hva som skal med og i hvilken rekkefølge.

Narrativer kan hjelpe oss med å bli lydhøre for nyanser og hjelper oss med å se ting som ellers ville blitt oversett, for eksempel i mer tekniske tolkninger (Robertson, 2017). Dette gjelder det ekskluderte så vel som det inkluderte. Det vil i en narrativ analyse være viktig å skille *hva* fra *hvordan*, og ha størst oppmerksomhet på det første (Robertson, 2017). Det er flere ting som må være til stede for at noe skal kunne defineres som et narrativ:

- Det må inneholde en beskrivelse av et avgrenset og sammenhengende hendelsesforløp
- Beskrivelse av karakterer og deres handlinger
- Det er en hovedperson som står i fortellingens sentrum
- Det foreligger et plott
- Det er en begynnelse og en slutt

(Johannessen, Rafoss, & Rasmussen, 2018).

En fortelling vil ha den egenskapen at den etablerer sammenhenger og vinkler hendelser på bestemte måter, og hvordan en fortelling fortelles kan dermed ha stor påvirkning (Johannessen, Rafoss, & Rasmussen, 2018). Fortellinger kan sies å være knyttet tett opp mot makt, da noen vil ha mer makt til å fortelle en historie enn andre, og fortellingen vil være med på å forme hvordan verden forstås (Johannessen, Rafoss, & Rasmussen, 2018). En saksbehandler sitter inne med makten til å fortelle barnets historie.

Frønes (2001) påpeker at det at noe tar en fortellingsform ikke svekker det empiriske fundamentet. Som vist til av Robertson (2017) er det å skape narrativer en måte å begripe og forstå verden på. En kan på en annen måte si at en prøver å skape orden i kaoset. Institusjoner som skolevesenet og sosialvesenet kan i mindre grad enn helsevesenet støtte seg til «tingenes essens», at det bare er sann. I stedet kan sosialarbeideres og terapeuters vokabular være en måte å skape orden i det usikre, i kaoset (Frønes(b), 2001). Det er nettopp språket som skiller den profesjonelle fra den andre (Frønes(b), 2001). Vokabularet innen et felt, slik som barneverntjenesten, vokser fram av aktørenes og feltets behov for et profesjonelt vokabular (Frønes(b), 2001). En kan altså si at det innen feltet barnevern og innen barneverntjenestene har vokst frem et eget vokabular, for å dekke et profesjonelt behov.

Riessman viser til Aristoteles når hun omtaler narrativer som moralske fortellinger (Riessman, 2017). Fortellingene kopierer ikke verden til punkt og prikke, men er heller avspeilinger av verden, og dermed blir de fortolkende. Riessman (2017) er skeptisk til hvordan *narrativer* har blitt allemannseie. Alt kan omtales som narrativer, og Riessman mener at denne populariteten har gjort at spesifiteten har gått tapt. En saksbehandler som skriver, skriver for noe og for noen. Det fortelles en fortelling ut ifra det noen andre har fortalt dem. Individuer og grupper konstruerer sine identiteter via storytelling (Riessman, 2017). Narrativer er strategiske, funksjonelle og formålsbestemte, og de kan medføre prosesser både for individet og politikken (Riessman, 2017). Således innebærer storytelling et forsøk på å overbevise et publikum. Et publikum som muligens er skeptisk (Riessman, 2017). I en narrativ studie er oppmerksomheten hovedsakelig på detaljene (Riessman, 2017). Og videre hva den som forteller kan oppnå med å fortelle på akkurat den måten.

3.2.2 Tematisk analyse

Tematisk analyse er en metode for å identifisere, analysere og rapportere mønstre (temaer) i data (Braun & Clarke, 2006). I motsetning til flere andre analysemetoder, er tematisk analyse en metode med en tilnærming som er forholdsvis teoriuavhengig (Johannessen, Rafoss, & Rasmussen, 2018). Gjennom sin teoretiske frihet gir tematisk analyse oss et fleksibelt og nyttig forskningsverktøy, som potensielt kan gi en rik og detaljert, men likevel kompleks, redegjørelse for data (Braun & Clarke, 2006). Tematisk analyse er mye brukt, men det er ingen klar enighet om nøyaktig hva tematisk analyse er og hvordan man går frem for å gjøre det. Braun og Clarke (2006) argumenterer for at mye analyse i hovedsak er tematisk.

Braun og Clarke (2006) beskriver en form for tematisk analyse, som ifølge dem er på et latent nivå som går ut over det semantiske, altså det språklige, innholdet i dataene. Det innebærer at man begynner å identifisere eller undersøke de underliggende ideene, antagelsene og ideologiene som er med på å forme dataene. Tematisk analyse som fokuserer på latente temaer, har en tendens til å være mer konstruksjonistisk. Fra et konstruksjonistisk perspektiv, blir mening og erfaring sosialt produsert og reproduert. En tematisk analyse innenfor et konstruksjonistisk rammeverk, fokuserer på de sosiokulturelle kontekstene og de strukturelle forholdene som ligger til grunn for, i dette tilfellet, tekstene som produseres (Braun & Clarke, 2006). Det er i denne studien et fokus på tematisk analyse knyttet opp mot latente temaer.

Johannes et al. (2018) introduserer en forenklet versjon av Braun og Clark (2006) sin presentasjon av tematisk analyse. Denne versjonen, som omhandler gangen i en tematisk analyse, består av fire steg, hvorav disse er:

- *Forberedelse*
- *Koding*
- *Kategorisering*
- *Rapportering*

Selv om det foreligger en slik «oppskrift» på en tematisk analyse, er ikke analyse en lineær prosess. Det er i stedet en prosess hvor en beveger seg frem og tilbake mellom fasene etter behov (Braun & Clarke, 2006).

3.2.3 Hvorfor kombinasjonen av tematisk og narrativ analyse

Slik Aaslestad sin bok *Pasienten som tekst* har vært inspirasjon til valg av tema, har det også inspirert til å se på undersøkelsesrapportene som fortellinger. En fortelling skal, som nevnt tidligere, inneholde:

- Det må inneholde en beskrivelse av et avgrenset og sammenhengende hendelsesforløp
- Beskrivelse av karakterer og deres handlinger
- Det er en hovedperson som står i fortellingens sentrum
- Det foreligger et plott
- Det er en begynnelse og en slutt

Jeg mener at en kan lese undersøkelsesrapporter som nettopp fortellinger. Hendelsesforløpet er avgrenset til å omhandle undersøkelsesperioden og har en tydelig start og slutt. Det eksisterer en beskrivelse av karakterer, i hovedsak barnet og dets foreldre, og barnet har rollen som hovedperson i rapporten. Videre bygger rapporten, eller fortellingen, opp mot et spenningspunkt som er knyttet til hva som skal skje med barnet. Om barnet vurderes å være i behov av hjelp fra barneverntjenesten eller ikke. Det narrative vil kunne åpne opp for å se på hvem barnet blir i fortellingen. Det narrative blikket har fått en god struktur ved å kombinere det med tematisk analyse, da den tematiske analysen gir gode verktøy til å avdekke temaer og kategorisere dataene.

3.3 Datainnsamling

Undersøkelsesrapportene som er datagrunnlaget for analysen, er innhentet fra kommunal barneverntjeneste. I oppstarten av denne studien ble det i dialog med den aktuelle barneverntjenesten gjort klart hvordan dataene skulle anonymiseres før de ble utlevert. Dataene ble fordelt til en kontaktperson, som anonymiserte hvert enkelt dokument før utlevering.

Før mottak av dokumentene, ble det gjennomført en drøfting med NSD, om hvorvidt det var nødvendig med en søknad før behandling av dataene. Oppstarten av denne studien var høsten 2020. NSD ble kontaktet i forbindelse med søknad vedrørende studien og datamaterialet. Jeg tok kontakt med NSD over telefon, informerte om studien og dataene. I kontakt med NSD ble det gjort avklaringer rundt hvordan anonymisering skulle foregå og eventuelt behov for søknad. NSD informerte om at grunnet det allerede anonymiseringen, var det ikke behov for en søknad i forbindelse med dette prosjektet.

3.4 Beskrivelse av dataene

Bakgrunn for analysen er gjennomgang av 10 rapporter. Rapportene varierer i størrelse, hvor de er fra 6 til 9 sider. Et krav for dokumentene, altså undersøkelsesrapportene, som er samlet inn er at barnet er snakket med minst en gang i løpet av undersøkelsen. Av dette medfølger at barna i undersøkelsesrapportene er av en utvikling og alder som tilsier at det kan gjennomføres barnesamtaler med dem. Ut over dette er alderen i undersøkelsesrapportene varierende. Med utgangspunkt i den nødvendige anonymiseringen som ble utført av den aktuelle barneverntjenesten, fremkommer det ikke av rapportene hvilken alder barna har.

Felles for alle rapportene er at de er skrevet ut ifra samme mal. For å gi et bilde av hvordan rapportene bygget opp, presenteres det på neste side et oppsett av malen. Hovedoverskriftene er markert i fet skrift, med påfølgende underoverskrifter i kursiv.

Bakgrunn for undersøkelsen:

Meldingsbeskrivelse

Tidligere kontakt med familien

Parter i saken

Aktiviteter som er gjennomført i saken

Aktiviteter

Mottatt informasjon fra instanser

Beskrivelse av barnets familie og nettverk**Barnets selvrapporing**

Barnets syn på meldingen

Barnets syn på egen situasjon

Barnets ønsker om hjelp

Barnets helse, fungering og utvikling

Sosial fungering

Kognitiv fungering

Psykisk- og fysisk helse

Foreldrenes syn på meldingen

Foreldrenes ønsker om hjelp

Foreldrenes omsorgsutøvelse

Foreldrenes beskrivelse av barnet

Samspill og grensesetting

Foreldrenes psykiske- og fysiske helse

Foreldrenes egen oppvekst

Utfordringer knyttet til vold, seksuelle overgrep, rus, kriminalitet og konflikter

Barneverntjenestens vurdering

Risiko- og beskyttelsesfaktorer

Barnets ønsker

Vurdering av barnets beste

Konklusjon

Barneverntjenesten hvor dataene er samlet inn fra, jobber etter det som blir definert som spesialistmodell. I dette ligger det at tjenesten er delt inn i ulike avdelinger, hvor hver avdeling har ansvar for ulike «steg» i barnevernssaken. Det er en avdeling som kun arbeider med å gjennomføre undersøkelser. Det vil si at det er en egen saksbehandler som har ansvar kun for undersøkelser. Ved iverksettelse av tiltak basert på konklusjonen på undersøkelser, er det en ny saksbehandler i en annen avdeling, som kun jobber med oppfølging av tiltak, som tar over saken.

3.5 Analysearbeidet

Hvis vi ikke vet hvordan folk har gått frem for å analysere dataene sine, eller hvilke antagelser som ga grunnlag for analysen deres, er det vanskelig å evaluere forskningen deres og å sammenligne den med andre studier om dette emnet (Braun & Clarke, 2006). Bare av disse grunnene er klarhet i prosess og utøvelse av metode avgjørende. Forskeren har alltid en aktiv rolle når det gjelder å identifisere mønstre og temaer, velge ut hvilke som er av interesse, og rapportere dem til leserne. Det er ikke bare noe som dukker opp eller blir oppdaget. Det som er viktig, er at det teoretiske rammeverket og metodene stemmer overens med det forskeren ønsker å vite, og at forskeren vedkjenner seg disse beslutningene, og anerkjenner dem som beslutninger (Braun & Clarke, 2006).

Johannesen et al. (2018) definerer en analyse som en spørsmålsdrevet prosess der en leter etter svar på spørsmål i datamaterialet. Ved å stille spørsmål vil en kunne fokusere og aktivt lete etter noe. Dette kontra det å se på noe uten spørsmål, hvor da alt og ingenting vil være relevant. Det har vært mange spørsmål som har dukket opp i løpet av analyseprosessen. Spørsmålene har allerede kommet frem tidligere i denne oppgaven. Samtidig er de spørsmålene som har vært mest synlige, kunnet bli knyttet opp mot de fire kategoriene som senere vil presenteres.

I analysearbeidet er det tatt utgangspunkt i de fire stegene Johannesen et al. (2018) viser til: *forberedelse, koding, kategorisering* og *rapportering*. Denne måten å analysere datamateriale på har ligget som grunnlag for arbeidet som er gjort, uten at den er fulgt slavisk.

Analysearbeid kan beskrives som levende, der det ikke er fulgt en lineær linje, men heller er et arbeid hvor det kan hoppes frem og tilbake mellom de ulike stegene.

Forberedelsesfasen for analysearbeidet har bestått av å samle inn og lese gjennom datamaterialet, altså undersøkelsesrapportene. Alle de 10 rapportene ble lest gjennom i sin helhet. Underveis gjorde jeg notater og refleksjoner til de enkelte rapportene. Dette arbeidet åpnet opp for tanker og viktige spørsmål. Etter å ha lest gjennom rapportene og kodet dem begynte spørsmålene som dukket opp å forme seg til ulike kategorier.

Undersøkelsesrapportene er lest gjennom og kodet gjentatte ganger. Resultatene fra kodingen ble så plassert i aktuelle kategorier, knyttet opp mot oppgavens problemstilling. De aktuelle kategoriene er som følger:

- *Den allmektige barneverntjenesten*
- *Barnet tillegges sine behov*
- *Ekskluderende språk*
- *Fravær av barnets personlighet*

Analysearbeidet har blitt gjort med et narrativt blikk. I det ligger det at undersøkelsesrapporter har blitt sett på som en type fortellinger. Hver fortelling har blitt analysert for seg og ut ifra dette har ulike temaer blitt avdekket. Kombinasjonen av tematisk- og narrativ analyse har åpnet opp for å kunne gå dypere inn i dataene enn ved å kun bruke tematisk analyse. Det narrative blikket har vært en positiv faktor i å holde fokus på problemstillingen, og da nettopp *barnet som tekst*.

Det er interessant å ha med seg hvem publikum, eller leseren, til undersøkelsesrapportene er, slik Riessman (2017) viser til. Det å se på rapportene med et blikk på hvem som skal lese dem. Det interessante er hvem publikum er, og i denne settingen kan det være mange ulike. En har selvsagt hovedpersonen, altså barnet. Videre er mulige lesere av rapportene foreldrene, fylkesnemnd, leder i barneverntjenesten osv.

3.6 Forskerrollen og pålitelighet

Aaslestad (2007) påpeker viktigheten av å sette krav til seg selv om å bevare en undrende holdning, til tross for kjennskap til journalene. Det vil ikke være mulig å totalt fjerne den bakgrunnen jeg selv har med å ha skrevet samme type undersøkelsesrapporter som de som analyseres i denne oppgaven. Samtidig har jeg så godt som mulig, forsøkt å holde en avstand til dokumentene. Dette har ikke alltid vært like enkelt. I perioder hvor denne avstanden har

minsket, har dette blitt løst det ved å ta en pause fra å lese gjennom dem. Dette kunne være en pause på alt fra en time til noen dager. Dette førte til at jeg på nytt klarte å forsøke å gå inn i analysen med nødvendig avstand.

Det er naturlig for mennesker å kategorisere. Vi kan gjøre det både bevisst og ubevisst. Når man hilser på en person, vil nok mange kjapt kategorisere denne personen innen kjønn, alder og så videre. En større dimensjon av kategorisering er hvordan man kategoriserer noen grupper i samfunnet som avvikende fra det som anses som normalen. Gjennom en slik kategorisering kan en risikere å låse andre fast i en ureflektert stilling, og spesielt som forsker har man en plikt til å forsøke å gardere seg mot å gå inn i en slik praksis (Breivik, 2008) (s.156). Det innebærer å være kritisk reflekterende til sin egen forskningspraksis og ta dem vi studerer på alvor som komplekse sammensatte aktører. Samt utarbeide forskningsstrategier som er både etiske, samtidssensitive og nyanserte (Breivik, 2008) (s.156).

3.6.1 Kvalitet

Kvalitetsbegreper i vitenskapelige arbeider er grunnleggende for at forskere skal kunne gjøre en god jobb (Larsson, 2005). De er dermed avgjørende for produsentene av den vitenskapelige kunnskapen. Kvalitetskriterier brukes stadig i forskning og undervisning, men på tross av dette eksisterer det få oversikter over slike kriterier. Det eksisterer mye litteratur om validitetskriterier, men Larsson (2005) påpeker at kvalitet omfatter mye mer enn validitet.

Kvalitativ metode handler om hvordan man karakteriserer noe. Ordet stammer fra det latinske "qualitas", som betyr natur, kvalitet, variasjon, og en kan dermed si at kvalitativ metode er systematisert kunnskap om hvordan man kan gå frem for å beskrive noens natur (Larsson, 2005). Ifølge Larsson (2005) foreligger det alltid en tolkning i all meningsfull tenkning. Fakta vil alltid være perspektivavhengig, og allerede ved det første møte med det som skal tolkes har vi med oss en forhåndsforståelse (Larsson 2005). Ved å presentere teorigrunnlaget for en analyse, kan en si at en presenterer forhåndsforståelsen. Det er med det grunnlaget dataene kategoriseres og analyseres. For å opprettholde validiteten, er det da grunnleggende at forskeren faktisk analyserer ut ifra den presenterte teorien. Det er flere steg i prosessen av en forskning hvor valg og forhåndsforståelse påvirker. Dette gjelder blant annet valg av metode og tilnærming, og disse valgene vil påvirke hvilke resultater som produseres (Larsson). Metoder er ikke nøytrale. Med dette som grunnlag, så har valget av teori og analysemetode påvirket denne oppgavens analyse. Det er viktig å ha med seg, for det tilsier at ved valg av

annen teori eller annen analysemetode, så kunne det kommet frem andre resultater av dataene. Lesingen av dataene vil aldri være helt nøytral, nettopp fordi teorien påvirker hvordan en leser.

Et viktig aspekt av en vitenskapelig studie er hvorvidt den er basert på god etikk. Kvalitative studier handler om å forme noe på en slik måte at nye betydninger kan oppstå. Det må derfor rettes oppmerksomhet mot hvordan betydninger formes. En kan si at en vellykket kvalitativ analyse avhenger av at resultatet anvendes av mennesker i måten de tenker på. Hvor godt presenterer man et virkelighetsbilde som andre kan bli overbevist av.

Kapittel 4: Presentasjon av funn

I dette kapitlet vil funnene fra analysearbeidet presenteres. Funnene i dette kapitlet er delt inn etter kategoriene som ble utarbeidet i analysedelen. Disse kategoriene er som følger: *den allmektige barneverntjenesten, barnet tillegges sine behov, ekskluderende språk og fravær av barnets personlighet*. I presentasjonen brukes det direkte sitater fra undersøkelsesrapportene. Som nevnt tidligere ble rapportene anonymisert før de ble utlevert. Dette innebærer at i tillegg til at navnet er anonymisert, er også bruken av hun/han fernet. For å skape en flyt i sitatene og gjøre de mer forståelige, er det brukt «X» som et anonymiserende alternativ.

Rapportene er her nummerert fra 1-10 ved hvert av sitatene. Dette er gjort for å vise mangfoldet, men samtidig for å tydeliggjøre der det i analysen vises til flere eksempler fra samme rapport.

4.1 Den allmektige barneverntjenesten

Den første kategorien jeg vil gjøre rede for er *den allmektige barneverntjenesten*. I alle undersøkelsesrapportene er fortellerstemmen omtalt som «barneverntjenesten» gjennom hele teksten. Det er et fravær av bruk av «saksbehandler», som er den som har forfattet teksten. Det kommer frem at det er saksbehandler som har forfattet teksten avslutningsvis, i tillegg til signatur/godkjennelse av leder. Barneverntjenesten kan i denne settingen bli noe stort og opphøyet, og ikke en enkeltperson som skriver eller vurderer. Slik jeg ser det vil dette kunne gjøre noe med maktforholdet i teksten. En kan si at maktforholdet allerede eksisterer, i kraft av den tjenesten saksbehandleren utfører, men at dette maktforholdet kan komme enda mer til syne. Videre skaper en bruk av «barneverntjenesten» større avstand mellom tjenesten og klienten. Det er den eksplisitte saksbehandleren familien har vært i kontakt med. Det er denne personen de har møtt i møter, snakket med på telefon og som har formidlet vurderinger i saken. Denne kontakten oppheves noe ved bruk av «barneverntjenesten». Saksbehandleren fraskrives direkte ansvar, ved at vurderinger og uttalelser ikke er direkte saksbehandlerens, men tjenestens.

Videre tilskrives barneverntjenesten kunnskap om relevante temaer i teksten. Et relevant eksempel på dette er:

«Barneverntjenesten har også kunnskap om at rus kan forsterke psykiske helseplager og eksempelvis øke tilfeller av angst og depresjon.» (Rapport 6)

Barneverntjenesten blir her tilegnet å ha kunnskap om temaet. Her konsekvenser av rus. Det sies eksplisitt at barneverntjenesten innehar denne kunnskapen. Et annet eksempel er:

«I samtaler med barneverntjenesten oppleves X som monoton i stemmeleiet og med lite mimikk i ansiktet. Barneverntjenesten vurderer at X kan fremstå som trist/deprimert.» (Rapport 1)

Det fremkommer i samme rapport ingen opplysninger fra instanser innen psykisk helse. Det er kun en uttalelse fra skolen hvor kontaktlærer gir en beskrivelse av barnet knyttet opp mot psykisk helse:

«...informerer om at X kunne fremstå som nedstemt, men at det virker som om X trives bedre nå.» (Rapport 1)

Perry Lubock skiller mellom showing og telling, som er to ulike fortellerteknikker (Engebretsen, 2020). Dersom det er en direkte presentasjon av barnets ord og handlinger, snakker en om showing. Ved telling vil forfatteren av teksten oppsummere og fortelle om handlinger og samtaler, og det er ikke direkte tale i og med at det omformuleres. I denne teksten fremkommer det barnet har fortalt i teksten som gjenfortellinger, altså telling. Et eksempel på dette er:

«X gir uttrykk for at X ikke ønsker rustesting.» (Rapport 6)

Her kommer det ikke frem hva barnet har sagt direkte, eller hvordan barnet har uttrykt dette. En slik presentasjon av hva barnet har sagt kan ha flere konsekvenser. Den som skriver teksten, sitter med makt til å omformulere og oppsummere det barnet har sagt. En slik presentasjon av barnets stemme, kan også medføre at det blir mer vanskelig å argumentere mot. Det vil kunne være vanskeligere for barnet å påpeke at det ikke var det hen sa, når det ikke er presentert som direkte utsagn. Barnet og dets ord blir til et objekt, en gjenstand for narrativ behandling (Engebretsen, 2020).

Et annet eksempel på slik telling er:

«X opplever at det er lite dialog hjemme hos mor». (Rapport 9)

Her kommer det frem at barnet *opplever* noe. Samtidig er det ikke konkretisert om barnet selv har sagt at slik oppleves det, eller om det er noe barnet har fortalt, som skriveren har omformulert til en opplevelse. At skriveren har oppsummert det barnet har fortalt til en setning.

I funksjon av å være en barneverntjeneste, og ikke en enkeltperson, kan barneverntjenesten sine uttalelser tillegges mye tyngde og makt. Barnet blir noe lite, som innehar mindre tyngde i den hen sier, da barneverntjenesten sitter med fasiten. Utgangspunktet for en undersøkelse i barneverntjenesten er å finne ut av om barnet er i behov av hjelp eller ikke. En kan dermed si at en allerede i utgangspunktet møter et muligens hjelpetrengende barn. Videre kan barnet bli et maktesløst barn opp mot det store systemet barneverntjenesten er, der barneverntjenesten sitter med makten.

Det viser seg i undersøkelsesrapportene at barneverntjenesten, eller saksbehandleren, kan si noe om hvor troverdig eller sant det barnet forteller er. Et eksempel på dette er:

«Barneverntjenesten vurderer at X forteller om sin situasjon på en troverdig måte».
(Rapport 2)

Det er her ikke beskrevet hva som gjør at barnet forteller på en troverdig måte. Det kan også medføre at en vil stille spørsmål rundt hva som ville gjort at det ikke ble vurdert som troverdig. Det fremkommer i vurderingsdelen i den samme rapporten at:

«Det er lagt avgjørende vekt på X sitt ønske.» (Rapport 2)

Det at det tidligere i rapporten står at barnet forteller på en troverdig måte, kan tenkes å ha direkte sammenheng med at barnets ønske er lagt avgjørende vekt på. Hvis så, så blir barnets stemme lagt vekt på når barnet fremstår som troverdig. Uten at det er utdypet hva denne troverdigheten er basert på. En kan dermed se for seg at dersom barnet hadde fortalt på en måte som kunne anses som mindre troverdig, så kunne barneverntjenesten med dette lagt mindre vekt på barnets stemme.

Tilknyttet underoverskriften *sosial fungering* i en av rapportene, er det tatt med en beskrivelse av barneverntjenestens samtale med barnet:

«I kontakt med barneverntjenesten, fremstår X reservert og noe skeptisk i starten. X tar gradvis initiativ til kontakt. X gir gode beskrivelser av egne følelser, og gir detaljerte og sammenhengende beskrivelser.» (Rapport 5)

Det fremkommer ikke i rapporten hvordan dette kan si noe om barnets sosiale fungering. Det er videre et fravær av en beskrivelse av om dette er noe som vektet negativ eller positivt av skriveren. Dette har igjen effekten av at leseren av rapporten selv står med mulighet til å vurdere om dette er noe negativt eller positivt.

I den samme rapporten er det i vurderingsdelen skrevet:

«X framstår som ei blid og fornøyd xx som både har venner og aktiviteter X trives med.» (Rapport 5)

Dette står i kontrast til det tidligere sitatet, hvor barnet beskrives som reservert og skeptisk, med gradvis initiativ til kontakt, til at det nå beskrives som et barn som fremstår som både blid og fornøyd. Det er ikke tydeliggjort i undersøkelsesrapporten hvem det er som har observert barnet som beskrevet. Det som er tydeliggjort, er at det ligger under det som vurderes å være en beskyttende og positiv faktor for barnet, men ikke på hvilken måte.

4.2 Barnet tillegges sine behov

Den andre kategorien jeg vil gjøre rede for er *barnet tillegges sine behov*. I teksten er det flere som uttaler seg om barnet. Dette er både foreldrene, øvrige instanser og barneverntjenesten. Foreldrene er direkte snakket med av saksbehandler i løpet av undersøkelsen. Den informasjonen som kommer fra øvrige instanser, er mottatt skriftlig etter en anmodning fra barneverntjenesten. Jeg vil her vise til flere eksempler knyttet til hvordan barnet tillegges sine behov.

«X trenger at mor forstår hen og hen sine behov, og at mor klarer å fange opp og tolke X, samt øke treffsikkerheten i å lese, tolke og undre seg over hvordan X har det inne i seg.» (Rapport 10)

Dette er fra et avsnitt fra barneverntjenesten sin vurdering i rapporten. Det fremkommer ikke at barnet selv har uttalt at dette er behov hen har. Det fremkommer heller ikke hva barnet eventuelt mener om denne påstanden. En slik uttalelse i rapporten står sterkt. Dette av to grunner. For det første er det «barneverntjenesten» som sier, i den tyngde det innebærer. For det andre er det en del av vurderingsdelen, som bygger opp til konklusjon på undersøkelsen og eventuelt valg av tiltak. Det er lite rom for motsigelser i dette. Barnet blir fremstilt som en som er i *behov* av noe. Mer konkret at mor forstår barnet.

Et annet eksempel er:

«Lærer opplevde at X hadde mye frustrasjon og innestengt sinne og depressive tanker, som X strevde med å snakke om». (Rapport 10)

Her fremkommer lærerens *opplevelse* av hvordan hen har hatt det, i barneverntjenesten sin presentasjon av opplysninger fra øvrige instanser. Det er ikke utdypet hva som ligger til grunn for denne opplevelsen. Videre er det ting som hen *strevde* med å snakke om. Ut ifra den aktuelle undersøkelsesrapporten er det ikke mulig å vite om dette er noe som ikke kommer frem i informasjon fra lærer, eller om den som utarbeidet rapporten har valgt å ikke ta det med.

I en annen rapport har barneverntjenesten flere steder vurderinger for hvordan barnet har det og hva dette kommer av. Til eksempel:

«Barneverntjenesten vurderer at anfallene til X fremstår som et uttrykk for dyp fortvilelse, og av mangel på utløp for anfall andre steder». (Rapport 3)

Her sies det at barnet har *anfall*, og at disse er et *uttrykk for* noe. Det er altså en måte barnet uttrykker seg på. Det kommer ikke frem i rapporten om dette er noe barnet selv har sagt noe om, eller hvordan barnet selv vurderer sine anfall.

I vurderingsdelen av en av undersøkelsesrapportene er det sosiale vektlagt:

«Det vurderes som en sterk risikofaktor at X søker mot risikofylte miljøer fremfor å søke seg mot prososiale fellesskap». (Rapport 9)

Denne vurderingen viser til mors uttalelser om barnets sosiale liv. Dette står i motsetning til det som kommer frem under barnets egne beskrivelser:

«X opplever at mor feilaktig kaller vennene hen har for dårlige venner.» (Rapport 9)

Her er det en tydelig motsetning mellom mors uttalelser og barneverntjenesten sin vurdering, og barnets egen beskrivelse. Barnets egen beskrivelse er fraværende i vurderingsdelen senere i rapporten, og en kan dermed tenke seg at den ikke blir ansett som gyldig. Det er ikke gjort rede for fra barneverntjenesten sin side hvilken vurdering som ligger til grunn for å vektlegge mors uttalelse fremfor barnets i vurderingen.

4.3 Ekskluderende språk

Den tredje kategorien er *ekskluderende språk*. Tekster i de kommunale barneverntjenestene har mange mottakere. Dataene for denne studien, altså undersøkelsesrapportene, er først skrevet av saksbehandler, for så å skulle godkjennes av nærmeste leder. Videre sendes dokumentet ut til foreldre og barn over 15 år. Barn som ikke er 15 år enda, vil få innsynsrett ved fylte 15 år. Videre ligger undersøkelsesrapporten som et vedlegg til barneverntjenesten sitt vedtak. I saker av stor alvorlighetsgrad, der det er snakk om pålegg av hjelpetiltak, plassering utenfor hjemmet eller omsorgsovertakelse, vil dokumentet også leses av sakkyndige i Fylkesnemnda. Det er interessant, og muligens noe unikt, med tekster som har så mange mottakere. De som skriver tekstene har kanskje alle disse mottakerne i bakhodet, kanskje bare noen spesifikke eller det er ikke i saksbehandleren bevissthet i det hele tatt. En kan uansett tenke seg at dette påvirker språket som brukes i tekstene i en viss grad.

Et eksempel på språket i undersøkelsesrapportene er dette:

«Barneverntjenesten vurderer at X har en aldersadekvat sosial fungering, men at X har en sårbarhet ved seg som kommer til uttrykk når X er frustrert og lei seg».

(Rapport 3)

Det skrives her en vurdering om barnet sin sosiale fungering uten nærmere forklaring på hva en legger i aldersadekvat sosial fungering. Det brukes et språk som kan virke fremmedgjørende for de som leser teksten. Det er ikke gitt at barnet selv, eller andre lesere, forstår hva som ligger i *aldersadekvat*. Videre fremkommer det ikke hvilke utsagn, uttalelser eller observasjoner barneverntjenesten gjør denne vurderingen ut ifra.

Aldersadekvat kan i seg selv gi skriveren av rapporten positiv faglig tyngde. Dette da det er en kjent sjargong i miljøet hvor skriveren jobber. Samtidig gir det inntrykk av at skriveren innehar viktig kunnskap om barns utvikling. Denne kunnskapen kan være vanskelig å argumentere mot. Andre eksempler er *prososiale fellesskap*, *risikoposisjon* og *tilstrekkelig utviklingsstøtte*. Følgende er et eksempel på det siste:

«Det er vanskelig for mor å vite hvordan hun skal gi X tilstrekkelig utviklingsstøtte og veiledning som X kan ta imot». (Rapport 8)

Tilstrekkelig utviklingsstøtte og at barnet ikke får nok av dette, er noe som tillegges stor vekt i vurderingsdelen av den aktuelle undersøkelsesrapporten. Hva *tilstrekkelig* innebærer er ikke spesifisert. Videre er utviklingsstøtte et begrep som tas i bruk flere ganger. Dette er et begrep en kan påstå at tilhører fagsjargongen til skriveren. Dette begrepet blir heller ikke ytterligere spesifisert.

«Det er viktig at foreldrene tilegner seg kunnskap om viktigheten av emosjonell støtte og adekvat grensesetting.» (Rapport 7)

I det ovennevnte eksempelet tillegges foreldrene en oppgave om å tilegne seg kunnskap.

I rapport nr. 4 kommer det frem følgende under barnets selvrapportering:

«X opplever at mor feilaktig kaller vennene til X for dårlige venner.» (...) «X opplever at mor kan kalle X narkoman og kommentere på utseendet til X». (Rapport 4)

Opplever er kanskje ikke i utgangspunktet et ord en anser som ekskluderende språk, da det er et ord en kan tenke seg at er mye brukt og som mange har god kjennskap til. Under den første kategorien, *den allmektige barneverntjenesten*, ble det også sett på bruken av dette ordet. Her i denne kategorien kan bruken av ordet virke ekskluderende i effekt av at det er vanskelig å si imot. Videre at bruken av ordet kan påvirke en leser av teksten til å tenke at, ved at det er en opplevelse av noe, ikke har samme gyldighet. Barnets uttalelser kan dermed ekskluderes, samtidig som det tas med.

Risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer er begreper som brukes i alle rapportene. De er tilsynelatende en del av en standardtekst som innleder vurderingsdelen:

Barneverntjenesten skal vurdere om X og familien trenger hjelp fra barneverntjenesten. Det skal legges vekt på hva barnet mener og hva som er barnets beste. I undersøkelsen har barneverntjenesten kartlagt risiko- og beskyttelsesfaktorer i omsorgssituasjonen. Med risiko- og beskyttelsesfaktorer menes faktorer som hemmer og fremmer barnets utvikling og fungering.

I hver av rapportene er det i vurderingsdelen skriftliggjort beskrivelser som knyttes opp mot enten risiko eller beskyttelse for barnet. Det er i flere av rapportene ikke gitt en utdypende forklaring eller beskrivelse av hvorfor eller på hvilken måte disse faktorene er hemmende eller fremmende for barnets utvikling og fungering. Et eksempel på dette er:

«Barneverntjenesten vurderer det som en risikofaktor at foreldrene i konflikter har vært fysiske ovenfor hverandre, og at det er uenigheter mellom foreldrene når det kommer til familiens bosituasjon» (Rapport 5)

Det er i den aktuelle rapporten ikke forklart hvorfor foreldrenes konflikt er en risikofaktor for barnet. En kan argumentere for at man kan tenke seg til det. Samtidig kan en bruk av slike begreper ekskludere det gjeldende barnet, ved at det unike ved det faller inn under en standardisert kategori.

4.4 Fravær av barnets personlighet

Den fjerde, og siste, kategorien er *fravær av barnets personlighet*. Gjennom undersøkelsesrapportene er det flere beskrivelser av barnet. En egen del av rapportene er forbeholdt barnet, og hva barnet har beskrevet og sagt. Det er også gjort rede for foreldrenes beskrivelser av barnet, samt rutiner, struktur og grensesetting med tanke på barnet. I opplysninger fra for eksempel skolen fremkommer det informasjon om barnets fungering, både sosialt og faglig. I tillegg er det også redegjort for barneverntjenestens sine beskrivelser og vurderinger av barnet og barnets situasjon i de enkelte rapportene. Flere av disse beskrivelsene er preget av sider ved barnet som er negative eller bekymringsfulle. Jeg vil i det følgende vise til flere eksempler fra teksten på dette.

«Mor beskriver X som veldig vanskelig, at X ikke hører på regler og at X er bestemt. Mor opplever at X har endret sin atferd. Tidligere var X rolig og snill». (Rapport 6)

I mors beskrivelse av barnet er det lagt vekt på at barnet er *veldig vanskelig, ikke hører på regler* og er *bestemt*. Dette er i motsetning til tidligere da barnet var *rolig og snill*. I mors beskrivelse er det ikke sagt noe om barnet ut over dette, hva barnet liker, hva barnet er flink til eller interesser. Det kommer ikke frem om dette ikke har kommet frem i samtaler med mor, eller om det bare ikke har blitt tatt med i undersøkelsesrapporten.

«X sier at det ikke stemmer at de har bråket og kastet stein» (Rapport 7)

«X kan bli irritert når yngre søsken skriker» (Rapport 7)

De to ovenstående er eksempler fra barnets syn på egen situasjon i en av rapportene. I disse beskrivelsene er det gjennomgående et fokus knyttet opp mot bekymring om barnets reaksjonsmåter, slik som i de nevnte eksemplene. Det fremkommer ikke om barneverntjenesten har snakket med barnet om dets ressurser, sterke sider eller interesser. Barnets situasjon er dermed kun en beskrivelse knyttet til bekymringen.

I opplysninger fra øvrige instanser i en av rapportene, kommer det frem at barnet til tider kan mestre skoledagen:

«X har gjort det godt faglig sett og har gode karakterer». «Andre dager hadde X gode dager og var i dialog og samspill med andre». (Rapport 8)

Her tydeliggjøres noen positive sider ved barnet. Barnet har *gode karakterer* og hadde *gode dager*. På disse gode dagene var barnet *i dialog og samspill med andre*. Samtidig fremkommer det heller ikke her andre sider ved barnet, slik som for eksempel positive interesser. Det foreligger et fokus på fungeringen til barnet.

Et annet eksempel med fokus på barnets fungering viser seg i følgende eksempel:

«På nåværende klassetrinn har X hatt en positiv utvikling og deltatt mer i undervisningen i klassen.» (Rapport 3)

Denne setningen kan leses som at den positive utviklingen er knyttet opp mot økende deltakelse i undervisningen. I rapporten er dette den eneste beskrivelsen av barnet som kommer frem fra skolen. Da informasjonen fra skolen innledningsvis i rapporten er henvist til som et eget dokument, er det naturlig å se for seg at skolen har gitt flere opplysninger enn det ene sitatet.

I en av rapportene har barneverntjenesten gjort rede for sin vurdering knyttet opp mot det foreldrene og øvrige instanser har fortalt. Det fremkommer innledningsvis i rapporten at barnet er snakket med to ganger. Barnets egne tanker og ønsker kommer frem i vurderingen, men barneverntjenesten har ikke lagt frem en vurdering knyttet opp mot det barnet har fortalt. Dette viser seg også i en annen undersøkelsesrapport. Der er barnets stemme dokumentert på omtrent en A4-side. I vurderingsdelen er barnets egne tanker og ønsker oppsummert til én setning:

«X uttrykker at X opplever søskenkranglingen som urettferdig og at det har vært vanskelig på skolen.» (Rapport 4)

Videre er barneverntjenesten sin vurdering gjort rede for med henvisning til opplysninger fra foreldrene og øvrige instanser, men ikke med henvisning til det barnet selv har fortalt. Barnet stemme har dermed først kommet frem ved at barnet selv har fortalt i to samtaler, det er dermed nedskrevet i referat, hvor det igjen er gjengitt i undersøkelsesrapporten. Samtidig skjer det også noe med det barnet har fortalt også i selve rapporten, ved at det barnet har fortalt er gitt en A4-side, men som blir gjengitt med én setning i vurderingsdelen.

I en av rapportene fremkommer det i vurderingsdelen hva barnets ønsker er:

«Ønskene omhandler trivielle ting som å drikke smoothie og leke ute i regnet.» (Rapport 5)

I Store norske leksikon er *triviell* definert som noe som er «så alminnelig, ordinært eller forutsigbart at det blir kjedelig»³. En kan omtale ønsker som det å drikke smoothie og leke ute i regnet som konkrete ønsker. Videre kan det gi noen tanker om barnets alder, og at denne kan tenkes å være lav, men en vet ikke dette sikkert. Det fremkommer ikke i rapporten at barnet selv omtaler sine ønsker som trivielle, eller andre tilsvarende begreper. Det er derfor grunn til å tro at det saksbehandleres som definerer barnets ønsker som trivielle.

³ <https://snl.no/triviell>

Kapittel 5: Diskusjon

Formålet med denne studien har vært å se på hvem barnet blir i teksten i barnvernsfaglige dokumenter. I dette kapitlet vil de tidligere presenterte funnene diskuteres. Dette vil gjøres med utgangspunkt i teorien som ble presentert i kapittel 2, herunder barnets posisjon i samfunnet, samt velferdstekster og makt. Den sosialkonstruksjonistiske tilnærmingen har blitt brukt som inspirasjon for analysen. Dette da det åpner for å se på hvordan barnet er konstruert i teksten som skal analyseres, knyttet opp mot den aktuelle teorien.

Diskusjonen er bygget opp ut ifra de fire kategoriene *den allmektige barneverntjenesten, barnet tillegges sine behov, ekskluderende språk og fravær av barnets personlighet*. De fire kategoriene vil diskuteres hver for seg opp mot oppgavens problemstilling, tidligere forskning og teoretisk grunnlag.

5.1 Den allmektige barneverntjenesten

Øia og Fauske (2010) beskriver hvordan barnet har rett på beskyttelse og omsorg, og at det er de voksnes plikt å sikre barnet dette. Staten skal kunne gripe inn i et barns liv, der det er behov, for å sikre en god barndom. Staten utøver dette ansvaret gjennom barneverntjenesten. Barneverntjenesten kan sies å representere staten i dens mandat til å sikre at barnets omsorgssituasjon er god nok. Dermed blir barneverntjenesten uttrykket for fellesskapets ansvar for barna, og sikre at det kommer fellesskapet til gode.

I et eksempel i forrige kapittel, kommer det frem at det barnet har fortalt ble vurdert som å være troverdig. En kan si at dette gagnar det spesifikke barnet, for troverdig anses som noe positivt. En slik vurdering tegner samtidig et bilde av at barneverntjenesten i samtaler med barn kan avgjøre om det barnet forteller er noe som er til å stole på eller ikke. Dette i effekten av at ved at noe *ikke* er troverdig, så kan en sette det til side eller ikke vektlegge det. Det barnet som blir vurdert som troverdig i sin fortelling, kan tenkes å sitte igjen med en opplevelse av at det har innflytelse på eget liv. Hva skjer da med det barnet som ikke oppfattes som troverdig? En effekt kan nettopp være at barnet mister egen tro på innflytelse over egen situasjon og eget liv. Barnet kan oppleve en form for maktesløshet.

Samfunnets utvikling og individualisering av samfunnet, slik Christiansen (2012) beskriver, har gjort barnets posisjon sterkere. Ved at det barnet har fortalt er omskrevet og fortalt på en annen måte enn det barnet selv har uttrykt det, kan barnet slik Engebretsen (2020) påpeker bli et objekt. Barnet kan stå i fare for å bli en gjenstand for narrativ behandling. Hvordan skal barnet argumentere eller stå imot hvordan det er presentert og fortalt i tekst, når det er skrevet om. Det er vanskelig å si imot, for det er et resultat av omskriving.

Makten i barneverntjenesten er relasjonell (Gallagher, 2008). Det vil si at makten eksisterer i effekten av utøvelsen av den. Det er dermed ikke hva som har blitt gjort for å sikre barnets brukermedvirkning som er interessant å se på, men *effekten* av det som blir gjort.

Definisjonsmakten ligger hos barneverntjenesten. Det fremkommer, som vist i eksempel over, at barneverntjenesten kan vurdere et barn som nedstemt/deprimert. Det foreligger ikke noe ytterligere dokumentasjon for dette. Hvem som definerer barnet, innebærer stor makt. Hva skjer med barnet, dersom det mister sin posisjon til å selv definere hvem det er? Det kan tenkes at det er nødvendig for skriveren av teksten, altså saksbehandleren, å gjøre en slik vurdering for å få frem et hjelpebehov hos barnet. Problemet kan oppstå dersom vurderingen ikke stemmer eller saksbehandleren ikke er bevisst denne makten.

Hennum (2011) påpeker at tross utviklingen av barns rettigheter, har barna liten aktiv rolle i produksjon av dokumenter om deres liv. En kan si at barnet faller under den allmektigheten barneverntjenesten sitter med i produksjonen av tekst. Barneverntjenesten sitter med definisjonsmakten. Det barnet forteller er det barneverntjenesten som kan vurdere om skal legges vekt på, om det øker eller minsker bekymring og hva konsekvensen av det som blir sagt eventuelt skal være. Barnet forteller noe i en samtale med saksbehandler, men er ikke med videre i det som produseres av tekst om det. I den ideelle verden kan en kanskje tenke seg at barnet får være mer deltakende i tekstproduksjonen om seg selv. På den måten kunne en sett for seg at barnet har en mer direkte rolle inn i nettopp barnet som tekst. Samtidig kan en argumentere for at det ligger i saksbehandlerens rolle og barneverntjenestens mandat, at det er nødvendig at det er de profesjonelle som produserer tekster om barnet.

Som en også har sett, så kan et barn både beskrives som reservert og skeptisk, og senere i samme dokument beskrives som blid, fornøyd og med venner og aktiviteter. Det første er tatt med i beskrivelser i dokumentet, mens det siste er brukt i vurderingsgrunnlaget. Det er

barneverntjenesten i funksjon av saksbehandleren, som gjør valget om å vektlegge det ene opp mot det andre. Videre er det de som bestemmer hva som skal med i et vurderingsgrunnlag og ikke. Hvem blir da dette barnet? Er barnet reservert og skeptisk, eller er det blid og fornøyd? Sannsynligvis er barnet begge deler, og avhengig av situasjoner viser barnet ulike sider av seg selv. Ved å beskrive dette forsøker dokumentet å fange denne kompleksiteten. Problemet oppstår hvordan en skal trekke en vurdering og konklusjon på bakgrunn av et komplekst liv. Ved at den ene av beskrivelsene er tatt med i vurderingsgrunnlaget kan en forstå det som at det er denne delen ved det komplekse barnet som tillegges vekt. Om det å være reservert og skeptisk er noe som anses som positivt for et barn, eller noe som kan vurderes å vekke bekymring, blir da opp til leseren av teksten å vurdere. Det vil ha betydning hvilket barn leseren ser for seg, og det vil igjen avhenge av leserens personlige syn på det sosiohistoriske barnet.

Det er ikke til å komme utenom at det sosiohistoriske barnet bare de siste par hundre årene har fått en tydeligere posisjon som nettopp barn i samfunnet og familien. Dette har påvirket hvordan velferdsstaten har utarbeidet måter og redskap for å ivareta, beskytte og gi barnet muligheter. Målet er jo at barnet skal bli en velfungerende voksen. Utviklingen av barnets posisjon har også gitt barnet rettigheter, da som en kunnskapsbærende aktør i eget liv og det er et stort fokus på medvirkning. En interessant diskusjon kan da være om denne medvirkningen skal gi barnet rett til å ha direkte påvirkning på de tekstene som produseres om dets liv. Med en slik direkte påvirkning fra barnet, ville en kanskje kunne fått svar på hvem det komplekse barnet i eksempel over er. Hvordan barnet forstår seg selv i de ulike situasjonene.

Barnet som tekst innehar en makt. Denne makten ligger i barnets sårbarhet og svakhet, og hva barnevernet kan gjøre på bakgrunn av dette. Men denne makten er utenfor barnets kontroll. Barnets styrer ikke denne makten direkte. Den styres via noen andre. Barnet innehar dermed en makt det ikke har kontroll over. Et mektig barn, men som kan stå i fare å falle under den allmektige barneverntjenesten sin kontroll. Det kan være en nødvendig rolle at saksbehandler og barneverntjenesten produserer tekster uten direkte involvering av barnet i selve tekstproduksjonen. At det er en del av profesjonsutøvelsen, hvor de med kunnskap og erfaring skal vurdere hvordan barnet skal fremstilles for å eventuelt få den hjelpen det er i behov av. Konsekvensen av dette, vil kunne være at barnet som tekst fortsetter å være et resultat av narrativ behandling.

5.2 Barnet tillegges sine behov

Hennum (2015) argumenterer for at det i samfunnet i dag eksisterer en ikonisering av barnet. Det kjempes om hvem som vet hva som er til barnets beste. Innen denne kategorien ble det i forrige kapittel vist til flere eksempler hvor barnets behov ble uttrykt av andre. Det kom også frem et eksempel hvor barnet og mor hadde ulike syn på et tema, nemlig barnets venner. I barneverntjenestens vurdering ble det tydelig at mors syn på temaet ble vektlagt. Innen barnevern kan slike motsetninger oppstå. Det kan og vil nok skje at et barn beskriver noe ved eget liv som av andre kan sies å ikke gjelde. Samtidig er det viktig å reflektere over hva det gjør at barnets syn blir tilsidesatt. Og videre at dette er gjort uten å redegjøre for hvorfor for eksempel barnet syn på sine venner ikke er tillagt større tyngde. I det nevnte eksempelet er barnet som tekst det noen andre har beskrevet.

Barnets posisjon som aktør står opp mot de profesjonelle vurderingene som tas (Angel 2010). Barnet skal involveres når det kommer til vurderinger knyttet til det, og barnet kan sies å ha posisjon som ekspert på eget liv i samfunnet i dag. På samme tid er saksbehandleren ekspert i sin rolle. Dette «spillet» mellom barnet som en viktig aktør opp mot den styrende saksbehandleren er interessant. Hva skjer i dette spillet? Saksbehandleren som ekspert kan sitte med makten til å utelate, omskrive og vekte det barnet forteller. Hennum (2011) belyser at barnevernsdokumentene skaper en viss type narrativer om og identiteter for barna. Videre at det er lite utforsket hvordan barnet forstår seg selv ut ifra dokumentene.

Hvem har egentlig barnets stemme i fortellingen? Er det barnet selv eller andre? Barnet beskrives av flere. Barnet fortelles om av foreldre, skole, helsestasjon, barnehage og saksbehandler. Barnet sin stemme har flere forfattere, og en kan si at saksbehandleren som skriver dokumentet blir redaktør over de ulike fortellerstemmene. Her er det naturlig å trekke linjer til det Hennum (2011) belyser om at det er mange som kan uttale seg om barnet, men det er kun noen få som har myndighet til å forfatte det skriftlig. Denne myndigheten er det i dette tilfellet saksbehandleren som har. Barnet og de øvrige forfatterne sitter uten mulighet til å lese gjennom eller komme med innspill til fortellingen under utarbeidelsen av den. Barnet som tekst kan her sies å være et resultat av redaktørarbeidet som saksbehandleren gjør. De behovene som tilskrives barnet i fortellingen er ikke da bare barnets, men behovene de andre forfatterne av teksten har for barnet.

Dersom en ser tilbake på Frønes (2018), kan en si at det går ut over samfunnet dersom barnet ikke følger den normale utviklingen. Barnet blir utsatt for styring av profesjonen, men skal samtidig være en aktiv medvirker. Samtidig kan det synes som at det er mer tvil om barnet som tekst er en aktiv medvirker opp mot den allmektige barneverntjenesten. I tillegg til at barnet sin stemme ikke er bare dens egen. Velferdstekster skaper noe, og de kan få noe til å skje (Haldar, Ilstad, & Engebretsen, 2019). Fortellingen om barnet som velferdstekst, skaper et barn.

I fortellingene i denne studien konstrueres barnet og dets virkelighet i tekstform. Det plukkes ulike biter av informasjon som samles til en fortelling om barnet. Dette gjøres av en saksbehandler, og en kan dermed anta at en annen saksbehandler ikke ville gjort det på nøyaktig samme måte. I den effekt kan det bety at barnet, vurderingen og situasjonen kunne blitt konstruert annerledes. Barnet som tekst kunne vært noe annet med andre behov. Så kanskje er det ikke bare slik at barnet ikke bare blir noe annet enn bildet av 2022-barnet, men at det kan konstrueres til mange ulike barn. Hvordan en saksbehandler i så fall konstruerer et barn, kan da tenkes å henge sammen med vedkommende sitt perspektiv på samfunnet, kulturen og det historiske. Det er en viktig tanke hvordan dette påvirker fagfeltet og makten som utøves i tekstene.

Barnet som tekst er et barn i behov av noe. Det er sårbart, og som nevnt tidligere er det i denne sårbarheten barnets makt ligger. I tillegg til barnets egne beskrivelser, beskrives dets behov av andre, og de behovene vil kunne variere ut ifra hvem som bearbeider informasjonen som kommer frem i undersøkelsen. En kan dermed si at barnet som tekst er et barn som er tillagt sine behov av andre. Det betyr ikke at disse andre ikke har kunnskap nok om barnet til å si noe om dets behov. Og det ligger i saksbehandlerens rolle å skulle ta imot, sortere og bearbeide informasjonen. Det inngår i profesjonen å gjøre nettopp dette. Det er ikke hvem som helst som skal kunne utarbeide fortellingen om barnet, for vi er innenfor barnevern som fagfelt.

5.3 Ekskluderende språk

Tenk deg at du forteller noen om deg selv. Du opplever å få tillit til en person du egentlig ikke kjenner, beskriver hvem du er, hva du liker, negative og positive faktorer vedrørende livet ditt og familien din. Din nærmeste familie. Så skrives dette ned av den du forteller til. I teksten du leser er det du har fortalt skrevet om og kortet ned, og ordene du bruker er byttet ut med fremmede og faglige begreper. Dette er satt på spissen, men får frem et viktig spørsmål: Hva ville du følt?

Det foreligger, og skal foreligge, et godt faglig grunnlag for de vurderingene barneverntjenesten foretar seg. Dokumentene som utarbeides i barneverntjenesten, er ikke noveller, transkriberinger eller dagbøker. Det er offentlige dokumenter. Det er velferdstekster. En kan påstå at for å i det hele tatt være et offentlig dokument, stilles det visse krav til det språklige. Det skal fremkomme at det er skrevet med en faglig tyngde. Det er ikke hvem som helst som kan være saksbehandler. Det stilles krav til utdanning og en profesjonskompetanse. Hvem barnet er som tekst i barneverntjenesten skal ikke være et resultat av tilfeldigheter. Qvortrup (2009) argumenterer for at barnediskursen, som fremstår som veltalende, har som påskudd å tjene barnets beste. Hva skjer egentlig med barnet som tekst når det brukes et språk, som kan argumenteres for å være ekskluderende? Det er ikke direkte barnets ord som står der, men forfatterens, altså saksbehandlerens. Det barnet forteller om egen situasjon skal uten tvil være et svært viktig grunnlag for de vurderingene som gjøres. Det er nedfelt i barnevernloven, grunnlaget for arbeidet som gjøres i barneverntjenestene. Det kan skje det som Stang (2007) belyser, nemlig et konfliktyveri (Christie i Stang, 2007). Barnets sak blir tatt monopol på av de voksne, der de voksne har et ordforråd barnet ikke har tilgang til. Det som kan skje da er at barnet som tekst er noe som barnet selv mister kontrollen over.

Ifølge Steinsholt og Øksnes (2013) ser vi barnet på bestemte måter ut ifra de begreper og teorier som eksisterer. De begrepene og teoriene en saksbehandler jobber ut ifra og tar i bruk, kan beskrives som de 'brillene' saksbehandleren ser barnet og dets situasjon med. Dette henger sammen med det Amundsen (2013) viser til om at vår forestilling om barnet påvirker vårt møte med det, og i den effekt det skriftlige om barnet. Forestillingene våre av barn hviler på de sosiale konstruksjonene vi ser barnet ut ifra. Ifølge Christiansen (2012) utvikles barnet konstant, og dets kompetanse skal ses ut ifra den enkelte situasjon. Spørsmålet er om man klarer det når barnet som tekst beskrives av begreper som ikke forklares eller utdypes nærmere for nettopp det barnet.

Det ble tidligere i denne oppgaven vist til begrepet *papiromsorg*. Innen barneverntjenesten kan undersøkelsesrapporter sier å være del av en slik papiromsorg. I produksjonen av slike papirer, eller dokumenter, brukes det som vist et språk som kan ha en ekskluderende effekt. I fortellingen om barnet brukes det ord som aldersadekvat, utviklingsstøtte osv. Det er ut ifra et sosialkonstruksjonistisk perspektiv vi mennesker som skaper disse begrepene, og de avhenger av den historiske og kulturelle konteksten vi er en del av. Det ekskluderende språket som fremkommer, kan dermed ekskludere ulike ting ut ifra hvilken historisk og kulturell tid vi leser det i. Med den sosiohistoriske tilnærmingen for denne oppgaven er begreper som nevnt over ikke noe som er gitt, men som endrer seg med tiden. Dersom en ikke tar med seg de endringer slike begreper kan ha i tiden, så kan en stå i fare for å ikke være klar over hva begrepene gjør og inneholder. En kan miste en refleksjon rundt hva de brukte begrepene har å si for barnet i 2022. Videre blir det da opp til leseren av dokumentet å analysere og forstå ut ifra sitt perspektiv hva som ligger i begrepene. En kan i tillegg stå i fare for å kategorisere barn etter faktorer uten å reflektere over hvorfor det har betydning for akkurat dette barnet. Som vist i eksempelet i analysedelen, kan noe kategoriseres som en risikofaktor for et barn, uten at det utdypes hvorfor det er til risiko for nettopp dette barnet. Det kan da være vanskelig å si imot det som kategoriseres, da det ikke er forklart nærmere. Det kan jo tenkes at en risikofaktor ikke påvirker alle barn på samme måte, men denne kompleksiteten faller bort.

Barnet som tekst kan dermed variere ut ifra historie, kultur og de brillene den enkelte saksbehandler har på seg med sine begreper og teorier. Det kan her synes som at barnet i fortellingen plasseres i de kategoriene som omfavner begrepene som brukes. Altså at barnet kategoriseres ut ifra de gjeldende begrepene. Det kan tenkes at det å kategorisere barnet ut ifra gjeldende begreper innen et profesjonsfelt er nødvendig for skille mellom barn som er i behov av hjelp fra de som ikke er i behov av det. Ifølge Qvortrup (2009) er barn verdifulle ressurser som skal bearbeides inn i voksenlivet, og de er dermed neste generasjon. Om man ved å behandle barnet som tekst som noe som skal passe inn i kategorier, for å sikre hjelp, egentlig forsøker å vise barnet som den verdifulle ressursen det er. Kanskje er barnet som tekst heller en måte å fortelle barnet på som skal sikre det å bli en god neste generasjon. Det som kan skje er at barnet som tekst blir noe kategorisert og masseprodusert.

5.4 Fravær av barnets personlighet

Barnet i dagens samfunn er et unikt individ, med tilhørende rettigheter, og dets posisjon er spesiell (Frønes 2018). Barnet er komplekst, slik alle mennesker er. Det vil si at barnet er ikke én ting. Samtidig kan denne studien vise til funn som tilsier at det komplekse ved barnet i barnevernfaglig dokumentasjon står i fare ved å falle bort. Det mangfoldige og personlige overgås av fokus på problemer, utfordringer og negative sider. Dette kan handle om at det ikke har kommet med i undersøkelsesrapportene, det kan også handle om at det ikke har vært fokus i løpet av undersøkelsesperioden. Uansett kan det sies å være problematisk.

Samtidig som det kan sies at det mangfoldige barnet forsvinner i teksten, kan det forsvinne ytterligere i barneverntjenestens redegjørelse av sin vurdering. Dette ved at i de tilfelle hvor stemmen til barnet er tydelig i rapportene, ser det ut til at barnet mister sin posisjon som hovedperson i vurderingsdelen. Det gjøres rede for vurdering av faktorer i barnets liv, hvorvidt disse har positiv eller negativ virkning, uten at det er knyttet direkte til det barnet selv har uttalt. Dette støtter opp under Statens Helsetilsyn sin rapport hvor det kommer frem at det i oppsummeringene av undersøkelsene mangler analyser med utgangspunkt i barnet. Like så det Rød og Heggedalsvik belyser med at barna faller ut av fokus i undersøkelsen, og det mangler argumentasjon for beslutninger som tas.

Stang viser til at barnets deltakelse i sin sak og synligheten av det i dokumentet, sier lite om sakens barneperspektiv. Dette kan sammenfalle med funnene fra denne analysen. Videre støtter det opp under funnene fra Statens Helsetilsyn, nemlig at barnet snakkes med og gir viktige beskrivelser av egen situasjon. I dokumentasjon derimot er det barnet har fortalt gjengitt med en omformulering. Videre finner Statens Helsetilsyn at informasjonen fra barnet i liten grad er med i argumentasjonen og vurderinger som gjøres. Slik det også vises eksempler av i denne studien. Vurderingsdelen skal naturlig nok henge sammen med og være knyttet opp mot det som fremkommer i rapporten. Kan en tenke seg at en ikke tar med videre beskrivelser med blant annet flere positive beskrivelser i rapporten, for at det gjør det enklere å «se» at vurderingen som gjøres er riktig. Vil det være vanskelig å argumentere for den samme vurderingen dersom flere sider ved barnet kommer frem? Dersom en har med seg dette, kan barnet som tekst være et forenklet barn, der det komplekse forsvinner i kraft av at det forenkler arbeidet til saksbehandleren. Altså at det kan gjøres forståelige vurderinger om behov for hjelp, eller ikke, som ikke er komplekse og ikke så lett kan argumenteres mot.

Når det først kommer frem flere sider ved barnet, slik som at et barn ønsker seg smoothie og å leke ute i regnet, blir dette i rapporten beskrevet som noe trivielt. Som nevnt tidligere kan trivielt byttes ut med at noe blir kjedelig. Hva gjør det med barnet som tekst, når konkrete ønsker og beskrivelser, blir beskrevet som noe kjedelig? Hva handler det om? Handler det om at slike barnslige eller naturlige sider ikke har plass eller er viktige nok i beskrivelser av et barnevernsbarn? Det gjør at en kan tenke seg at flere slike ønsker eller beskrivelser gjort av barn blir utelatt fra undersøkelsesrapportene. Forestillingene våre om barnet hviler på sosiale konstruksjoner (Amundsen 2003). Barnet kan dermed sies å være et resultat av sosiale konstruksjoner. Samtidig kan barnet se ut til å konstrueres til noe som skal passe inn.

Barnet som tekst er ikke nødvendigvis et mangfoldig barn med alle de sidene det innebærer. Det barnet som er i de barnevernfaglige tekstene, er et mulig sårbart barn. Det kan argumenteres at barnet blir enda mer sårbart ved at det i tekstliggjøringen mister den mangfoldige personligheten. I undersøkelsesrapporten *fortelles* et barn. Det er barnet selv som forteller sin historie i samtale med en saksbehandler, men det har ikke direkte påvirkning inn mot det som skriftliggjøres. En undersøkelsesrapport kan være en fortelling om et barn som har en god nok omsorgssituasjon, eller en fortelling om et barns om er i behov av hjelpetiltak fra barneverntjenesten. Hvem barnet er i teksten ligger som et grunnlag for konklusjonen på fortellingen. Altså hva barneverntjenesten vurderer.

Et fravær av barnets personlighet innebærer her at det er så mye som ikke skrives eller fortelles om barnet. Barnet kan stå i fare for å reduseres til et barn med behov eller et barn som trenger hjelpetiltak. Dette kan sies å stå i kontrast til et samfunn hvor barnet tilsynelatende anses som noe unik og komplekst. Barnet i teksten, med fravær av en fullt dekkende beskrivelse av dets personlighet, er ikke det barnet som beskrives som barnet anno 2022. Barneverntjenesten innesitter da en stor makt, en makt som innebærer muligheten til å omskrive eller redusere et barn bort i fra det barnet egentlig ses på å være i vår tid. Samtidig sitter barneverntjenesten med makten til å avgjøre om et barn har rett på hjelp eller ikke. For de barna som er i behov av hjelp må en finne passende hjelpetiltak. Det kan tenkes at dersom barnet passer inn i visse kategorier, så er det lettere å synliggjøre barnets behov.

Undersøkelsesrapporter har i denne oppgaven flere ganger blitt omtalt som fortellinger. Det ble på side 41 vist malen for hvordan en slik rapport er lagt opp. De ulike punktene i malen skal fylles ut med informasjon fra undersøkelsen som er gjennomført. Informasjonen blir dermed sortert og plassert der den kan passe inn i fortellingen. Det en ikke vet, er hva som

skjer med det som kanskje ikke direkte passer inn under punktene i malen. Vil det skrives om slik at det kan få en plass, eller utelates det? Dersom det er slik Aaslestad påstår at det er det unormale som fortelles og legges vekt på i tekstene, eller journalene, kan en tenker seg at dette også kan skje i barnevernsdokumenter. En kan videre undre seg over om det er en ubevist måte å «treffe» loven på. At ved å belyse det unormale og avvikende i stor grad, så vil en kunne ha grunnlag for vedtak. Og uten et slikt grunnlag, faller muligheten for å igangsette hjelp bort. Nettopp fordi vedtak i barneverntjenesten skal hjemles i Lov om barneverntjenester.

Kapittel 6: Oppsummering og konklusjon

Gjennom denne kvalitative studien har jeg ved gjennomgang av undersøkelsesrapporter i barneverntjenesten undersøkt problemstillingen: *Hvem er barnet som tekst i dokumentasjonen i barneverntjenesten?* Studien har vært basert på gjennomgang av 10 undersøkelsesrapporter. Problemstillingen er et aktuelt tema med tanke på det store omløpet av dokumenter i barneverntjenesten.

Funnene i denne studien kan tyde på at det skjer mye med barnet som tekst i dokumentene som produseres. Gjennom en historisk og kulturell utvikling har barnet i samfunnet generelt og som aktør i barneverntjenesten fått en viktig posisjon. Samtidig antyder funnene at barnet som tekst ikke favner dette. Om dette er den som skriver dokumentene, altså saksbehandleren, bevisst, er ikke mulig å si noe konkret om da disse ikke har vært direkte medvirkende i studien. Samtidig kan en anta at det store omløpet av tekster og stramme tidsfrister gjør at det er fort gjort for saksbehandleren å bruke 'standardiserte' formuleringer.

Funnene i denne studien bygger noe opp om den tidligere forskningen som er presentert. I alle dokumentene har barnet vært deltagende ved at det er gjennomført barnesamtaler og barnets stemme er gjengitt i rapporten. Dette sammenfaller med forskning som viser til barnets posisjon som aktør og barnets deltakelse i egen sak. Tidligere forskning viser også til utfordringer knyttet til at det brukes et ordforråd barnet ikke har tilgang til, det barnet forteller er gjengitt med en omformulering og det skapes en viss type narrativer om barn. Det unike barnet forsvinner dermed i tekstene. Funnene i de fire kategoriene *den allmektige barneverntjenesten, ekskluderende språk, barnet tillegges sine behov og fravær av barnets personlighet* antyder lignende resultater.

Det er kun sett på undersøkelsesrapporter i denne studien, så det er en liten bit av et svært stort tekstmateriale som er i omløp i de ulike barneverntjenestene rundt om i landet. Dette kan ses som en svakhet. Samtidig har det gitt en mulighet til å fordype seg i en type dokument, fremfor å se på flere typer dokumenter med mindre dybde. Det er spennende å skulle reflektere rundt om resultater av analyse er generaliserbare. Et antall på 10 undersøkelsesrapporter er i den forstand et for lite antall til å skulle generalisere funnene. Samtidig har denne studien gitt mulighet kunnet gå i dybden av de få, heller en overfladisk på

fler. Dette anses som en styrke. Det studien kan gjøre er å reise viktige spørsmål og tanker. Da knyttet til alle de tekstene som produseres daglig om sårbare barn i barnevernet.

6.1 Konklusjon

Denne studien har fått meg til å reflektere over om den sterke posisjonen til barnet minskes i effekt av at barnet «blir» et barnevernsbarn. Hennem (2015) påstår at barnet blir gitt en stor makt i vårt samfunn i kraft av hva barnet representerer og av hvordan vi forstår barn. Denne makten blir barnet også gitt opp mot foreldrene i barnevernssaker og det er gjennom sin sårbarhet barnet har makt. Det er barnet som skal være i sentrum og det er de profesjonelle som ivaretar barnet. Samtidig kan denne studien vise til funn som tyder på at kravene til barns deltakelse speiler posisjonen barnet har i samfunnet, men at denne posisjonen endres i selve skriftliggjøringen. At i produksjonen av barnevernsfaglige tekster om barnet, så er barnet et svakere stilt barn med tanke på dets kompleksitet, medvirkning og barnet som aktør.

Hvis barnets posisjon i samfunnet og i barneverntjenesten er forsterket i takt med den historiske og kulturelle utviklingen, hvorfor følger i så fall ikke fortellingene og tekstene etter? Kan det hende at det eksisterer parallelle barn og barndommer i samfunnet, i lys av at det konstrueres noe i samfunnet generelt og i praksis i barneverntjenesten, og at det konstrueres et annet barn i de tekstlige fortellingene om det.

En viktig tanke som da spiller seg ut, er hvordan barnet som tekst faktisk skal reflektere den konstruksjonen av barnet som det hevdes at det er. Vi forstår barnet ut ifra den kunnskapen som anses som gyldig i dag. Hvis barnet og barndommen har endret seg og vil fortsette å endre seg, vil det kanskje være en umulig oppgave å treffe «riktig». Hvis en blir hengende etter slik Aaslestad (2007) viser til, så gjelder kanskje dette også tekstene som produseres i barneverntjenesten.

Det er ikke til å komme utenom at det skal foreligge dokumentasjon. Dette skal ivareta det viktige prinsippet om rettsikkerhet. Dokumentasjonen er viktig, og dermed er det desto viktigere at en er bevisst den makten som foreligger i velferdstekster slik som undersøkelsesrapporter. Hva som skjer i tekstene og hva som skjer med barnet i tekstene. Kanskje er det kun den informasjonen som fører til «riktig» avslutning/konklusjon som blir tatt med. Saksbehandlere kan stå i fare for å ubevisst skaffe seg selvbekreftelse ved valg av formuleringer. Det kan tenkes at tekstene skapes med påvirkning av saksbehandlerens forsvar

mot å gjøre noe feil. Dette som en konsekvens av at det skal oppfylles krav i henhold til lovverket, og det ligger i saksbehandlerens rolle å oppfylle disse kravene.

Tilbake til problemstillingen: Hvem er barnet som tekst i dokumentasjonen i barneverntjenesten? En kan se antydninger til et bilde av at barnet blir umyndiggjort, at det faller under barneverntjenestens makt. I skriftliggjøringen kan barnet forsvinne. Barnet er der, men ikke det mangfoldige, komplekse og unike barnet i sin sterke posisjon som et barn som er en aktør med sine tilhørende rettigheter.

Hva som er barnets beste og god nok omsorg følger tiden, og saksbehandlere må, slik Aaslestad (2007) hevder kunne reflektere over de historiske og samfunnsmessige betingelsene som eksisterer i vår tid. Ut ifra funnene i denne studien er det kanskje på tide at det reflekteres ytterligere over hva tekstene gjør med fremstillingen og forståelsen av barn i barneverntjenesten. Det kan hende at produksjon av dokumenter om barn uansett vil fortelle et barn på den ene eller andre måten, og at det kan være en vanskelig oppgave å unngå dette. Samtidig viser funnene, som også er velkjent, at språk er makt. Språket man velger har makten til å skape den ene eller andre fortolkningen, og det er saksbehandleren som fører pennen. Dersom en ikke er seg bevisst denne makten i utførelsen av det skriftlige arbeidet, kan en stå i fare for at barnet som tekst skaper identiteter om og for barn som ikke barnet selv vil kjenne seg igjen i.

6.2 Videre forskning

I denne oppgaven er det belyst hvordan den sosiale konstruksjonen av barnet, med betingelser i det historiske og kulturelle, endrer seg med tiden. Videre at disse endringene og konstruksjonene kan påvirke det barnevernfaglige feltet. Dette kan bety at feltet vil fortsette å endre og utvikle seg. Med dette som grunnlag kan det argumenteres for at det alltid vil være behov for mer forskning på feltet. Vi må følge med i tiden. Denne studien har også åpnet opp for spørsmål som ville gjort det interessant å forske på tekster i barneverntjenesten med barn og saksbehandler som direkte deltagere i studiene. Mer forskning trengs for å ytterligere kunne belyse problemstillingen som er utforsket i denne studien.

Litteraturliste

Amundsen, H. M. (2003). Det sosialt konstruerte barnet. I S. Sagberg, & K. Steinsholt, *Barnet. Konstruksjoner av barn og barndom* (ss. 44-62). Universitetsforlaget.

Angel, B. Ø. (2010). Barnet som aktør og kunnskapsbærer - en utfordring for barnevernets profesjonelle ekspertise. *Norges Barnevern*(3), ss. 140-151.

Aaslestad, P. (2007). *Pasienten som tekst*. Universitetsforlaget.

Barnekonvensjonen (1989). FNs konvensjon om barnets rettigheter. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenesten (barnevernloven)*. Hentet fra: <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), ss. 77-101.

Breivik, J.-K. (2008). Interseksjonalitet och socialkonstruktivism. I L. Grönvik, & M. Söder, *Bare funksionshindrad? Funksionshinder och interseksjonalitet* (ss. 155-170). Malmö: Gleerups.

Christiansen, Ø. (2012). Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører? *Norges Barnevern*(1-2), ss. 16-30.

Engebretsen, E. (2007). *Hva sa klienten?: Retorikken i barnevernets journaler*. Cappelen Forlag AS.

Engebretsen, E., & Heggen, K. (2012). Makt på nye måter. I E. Engebretsen, & K. Heggen, *Makt på nye måter* (ss. 13-18). Universitetsforlaget.

Frønes, I. (2001). *Handling, kultur og mening*. Bergen: Fagbokforlaget.

Frønes, I. (2018). *Den krevende barndommen: Om barndom, sosialisering og politikk for barn*. Cappelen Damm.

- Gallagher, M. (2008). Foucault, Power and Participation. *International Journal of Children's Rights*(16), ss. 395-406.
- Gording Stang, E. (2017). Forslaget til ny barnevernlov. Rettighetsfesting, strukturendring og språk revisjon. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål, Vol. 15*(3), ss. 191-212.
- Hacking, I. (1999). *The Social Construction of What?* Harvard University Press.
- Haldar, M., Ilstad, J. T., & Engebretsen, E. (2019). Hva er velferdstekster, og hvordan studere dem? I H. Aamodt, E. Dahl, E. Gubrium, M. Haldar, & Å. Hermansen, *Sosialt arbeid og sosialpolitikk i samhandling - Et svar på velferdsstatens utfordringer?* (ss. 144-160). Fagbokforlaget.
- Hall, C. (1997). *Social Work as Narrative: Storytelling and persuasion in professional texts.* Ashgate.
- Hennum, N. (2011). Controlling children's lives: covert messages in child protection service reports. *Child and Family Social Work*(16), ss. 336-344.
- Hennum, N. (2015). Makten i barnet. *Norges Barnevern*(2), ss. 124-138.
- Johannessen, L. E., Rafoss, T. W., & Rasmussen, E. B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse* (Vol. 3). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kjørholt, A. T. (2010). Barn som samfunnsborgere - til barnets beste? I A. T. Kjørholt, *Barn som samfunnsborgere - til barnets beste?* (ss. 11-29). Universitetsforlaget.
- Kojan, B. H., & Christiansen, Ø. (2016). Å fatte beslutninger i barnevernet. I Ø. Christiansen, & B. H. Kojan, *Beslutninger i barnevernet* (ss. 19-33). Oslo: Universitetsforlaget.
- Larsson, S. (2005). Om kvalitet i kvalitative studier. *Nordisk Pedagogik*, 25(1), ss. 16-35.
- Marthinsen, E., Lichtwarck, W., Fauske, H., & Clifford, G. (2013). Hva mener vi med Det nye barnevernet? I E. Marthinsen, & W. Lichtwarck, *Det nye barnevernet* (ss. 13-34). Oslo: Universitetsforlaget.

- Meyer, S. (2003). Som det står skrevet ... I K. L. Berge, S. Meyer, & T. A. Trippestad, *Maktens tekster* (ss. 9-23). Gyldendal Akademisk.
- NOU 2016: 16. (u.d.). *Ny barnevernslov - Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Barne- og familiedepartementet.
- Prop. 133 L 2020-2021. (u.d.). *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*.
- Qvortrup, J. (2009). Are children human beings or human becomings? A critical assessment of outcome thinking. *Rivista Internazionale di Scienze Sociali*(3-4), ss. 631-654.
- Rød, P. A., & Heggdalsvik, I. K. (2016). Beslutninger i undersøkelsesarbeidet. I Ø. Christiansen, & B. H. Kojan, *Beslutninger i barnevernet* (ss. 76-91). Oslo: Universitetsforlaget.
- Riessman, C. K. (2017). Narrativ analyse i samfunnsvidenskapene. I M. Järvinen, & N. Mik-Meyer, *Kvalitativ analyse - syv traditioner* (ss. 235-265). Hans Reitzels Forlag.
- Robertson, A. (2017). Narrativanalys. I G. Bergström, & K. Boréus, *Textens mening och makt - Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (Vol. 3). Lund: Studentlitteratur AB.
- Skivenes, M. (2011). Norway: Toward a child-centric perspective. I N. Gilbert, N. Parton, & M. Skivenes, *Child protection systems: International trends and orientations*. Oxford University Press.
- Slettebø, T., & Seim, S. (2007). Brukermedvirkning i barnevernet. I S. Seim, & T. Slettebø, *Brukermedvirkning i barnevernet*. Universitetsforlaget.
- Solvang, P. K. (2020). Sosialkonstruksjonisme. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim, & P. A. Tufte, *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (ss. 248-271). Gyldendal Akademisk.
- Stang, E. G. (2007). Barns rett til deltakelse i barnevernssaker. *Kritisk Juss*(1-02), ss. 36-56.
- Statens helsetilsyn. (2019). *Det å reise vasker øynene*. Oslo: Statens helsetilsyn.

- Steinsholt, K., & Øksnes, M. (2003). "Stop making sense!" Perspektiver på barn og barndom. I S. Sagberg, & K. Steinsholt, *Barnet. Konstruksjoner av barn og barndom* (ss. 19-43). Universitetsforlaget.
- Vesterkjær, M., Engebretsen, E., & Heggen, K. (2012). Papiromsorg. I E. Engebretsen, & K. Heggen, *Makt på nye måter* (ss. 83-90). Universitetsforlaget.
- Øia, T., & Fauske, H. (2010). *Oppvekst i Norge* (Vol. 2). Abstrakt forlag.